ERASMI ROTE
RODAMI BLAS
PHEMIAE ET IM
PIETATES PER
IACOBVM LOPI
DEM STVNICAM
NVNC PRIMVM
PROPALATAE
AC PROPRIO VOLV
MINE ALIAS RE
DARGVTAE.

IACOBVS .L. STVNICA PIO LECTORI. S. P. D.

VONIAM Erasmi annotationes in nouum testamentum, & scholia in epistolas diui Hieronymi, atq; adeo omnia alia eiusdem opuscula perlegens nõ nulla in eisdẽ reperi, que partim impia partim blasphema, partim etiã insana & temeraria ac non ea reuerentia qua oportuerat plata meo iudicio uidebantur, operæprecium me factutũ putaui si omnia illa ut a me fuerant excerpta in publicum proderem, ut hoc indicamẽto cautiores eos faciam qui Erasmica opera post hac in manibus sument, ne forte orationis lenocinio ac dicendi dulcedine detentos, uenenum sub melle latens imprudenter contingat deuorare, quod sæpissime his accidere solet qui nullo habito delectu scriptorum quodcunq; genus ex eo tantum probant, quod rhetoricis pigmentis tanq̃ uariorum colorum flosculis ornatum esse uideatur. Ne autẽ id Erasmi libros legentibus contingere possit, quasi quibusdam signis appositis quid in iis cauendum sit diligenter subnotaui, simul etiam ut si qui erunt qui insanas & temerarias illius assertiones, qui blasphemias & impietates quib⁹ totus apparet refertissimus uelint redarguere, quæ sint in eo maxime ꝯfutanda nr̃a cõmostratio ne habeant in promptu. Illud quidem lectorem admonentes contra omnia & singula Erasmi capitula quæ in hoc libello cõtinentur, uolumen a nobis iam pridem esse conscriptum trib⁹ diuisum libris quod paulopost curabimus edendum. Atq; itidem reliquis omnibus qui literatura & ingenio ualẽt cẽsemus esse faciendum quo uidelicet Erasmus aliquando pernoscat habere catholicam ecclesiam, quam ipse nõ dubitat omni ex parte atrociter incessere, qui illius spicula tametsi ueneno intincta non solum non pertimescant, uerum etiam in ipsum autorem ualidissime possint retorquere. Sed hæc unusquisq; per se ut libebit exequetur. Nos satis superq; fecisse arbitramur quod de

Erasmicis libris quasi de foueis serpentes primi proiecerimus: quodque pro uirili nostra illorum capita primi etiam confringere fuerimus aggressi, hominemque nō Luterianū esse solum sed & Luterianorum signiferum ac principem lectori aperte cōmōstrarimus, id quod uel nobis tacentibus eius scripta perspicue testantur. Quæ cuiusmodi sint ex his quæ mox subiicientur facile potest depræhendi.

Vale lector.

Sequuntur Erasmi Roterodami blasphemia & impietates ex eiusdẽ annotationibus in nouũ testamentum.

De horis canonicis.

Vper illo ex Matthæi cap. 6. Orantes ãt nolite multũ loqui sicut ethnici faciũt Erasmus. Porro quod hodie uidem⁹ sacerdotes nihil dicã qualibus, sed certe nimium prolixis ꝑcibus hisq; præscriptis, aliquoties ineptis ac ridiculis ne dicam impiis oneratos, quid super hac re sentiam satius est non attingere partim quod res paucis explicari non põt: partim quod fortassis nec citra periculũ, ne dum huic malo mederi conamur alterũ inuitemus grauius, ut sunt qui uitiis suis patrocinium undelibet aucupent. Illud dicam non esse prudẽtis cũ suo sæculo pugnare: & bonæ mentis est maiorũ decretis libenter obsequi, at rursus illoꝝ est ut summa uigilantia quod sit optimum & cũ Christi dogmatis maxime consentiens statuant. Et infra. Nam cantiuncularũ, clamorum, murmurum ac bõborum ubiq; plus satis est siquid ista delectant superos. Abũde satis hoc erat indulgere idiotarum ac stultorum affectibus ut cuiq; liberum esset priuatim quæ uellet aut quantum uellet precari. Cæterum publicas preces optarim esse moderatas nec in his quicq̃ admisceri nõ deprõptũ e sacris libris: aut certe ab his uiris profectũ quoꝝ scripta spiritum apostolicũ resipiunt. Nunc cuiusmodi est compelli tanta censura ut deliri senis aut mulierculæ nenias legas sacris admixtas?

De primatu Apostoli Petri supra cæteros Apostolos.

SVper illo ex Matthæi cap. 10. Duodeciꝫ aũt Apostoloꝝ nõia sunt hæc Primus Symõ qui dicit̃ Petrus. Erasmus. Indicat diuus Hieronym⁹ nõ eodẽ ordine recẽseri Apostolos ab aliis euãgelistis quo a Matthæo, ne quis ob hoc oĩm primũ faciat Petrũ quod hic primo loco ponit̃. Nã cæteri primũ locũ tribuũt Matthæo ꝓximũ Thomæ. Et Hieronymus existimat eius esse ordinẽ ac merita singulorũ Apostolorum distribuere qui illos delegit innuẽs ut uidetur autoritatem Apostolis omnibus parem fuisse, quod ad apostolici muneris functionem attinet.

De minimis & minoritis religiosis.

SVper illo ex Matthæi capite decimo Et quicunq; potum dederit uni ex minimis istis. Erasmus. Ex minimis his. τῶν μικρῶν τούτων. Idest E pusillis his siue paruis. Ne frustra sibi placeant quidam qui se minimos uocant, cum alii minorum occuparint cognomen.

Ait sanctos doctores nōnunquā in tropologiis abusos scripturæ testimoniis.

SVper illo ex Matthæi capite undecimo. Regnum cœlorum uim patitur. Erasmus βιάζεται idest ui inuaditur siue occupatur uel ob turbā irruentiū ac ui conantiū irrūpere, adeo iam urgebat tēpus euangelii. Etiā si me non fugit Hieronymū Augustinum cumq; hoc plærosq; secus hunc locum interpretari. Verū liceat & a probatissimis autoribus alicubi dissentire: quandoquidem illi non solum fuerūt homines uerum permisere sibi in tropologia nonnunquam abuti scripturæ testimoniis.

De humanis constitutionibus.

SVper illo ex eodē capite undecimo. Iugum meum suaue est Erasmus. Vere blandum est iugum Christi & leuis sarcina si præter id quod ille nobis imposuit, nihil imponeretur ab humanis constitutionibus. Præter mutuam charitatem nihil ipse præcepit: neq; quicquam tam amarum est quod non condiat condulcetq; charitas. Facile toleratur quicquid est secundum naturam. Nihil autem magis congruit cum hominis natura quam Christi philosophia quæ pene nihil aliud agit quam ut naturam collapsam suæ restituat innocentiæ sinceritatiq;. Sed quemadmodum apud iudæos legem per se molestam aggrauabant hominum constitutiones, ita cauendum est etiā āt ꝙ etiam ne Christi legem per se blandam ac leuem, grauem & asperam reddant humanarum constitutionum ac dogmatū accessiones. Quæ sic primum obrepunt ut uel tanq; pusilla negligantur, uel pietatis specie cōmendata libenter amplectantur etiā homines probi magis quam prouidi, semel recepta paulū gliscūt, augescunt, donec in immēsum aucta iā nolētes premāt & obruant, seu consuetudinis cuius uiolenta tyrannis est præsidio, seu principum autoritate quod temere receptū est in suū emo lumentum abutentium, mordicusq; retinentium.

De articulis Parisieñ.

Postremo res eo paulatim deducta est ut scholasticorum aliquorum placita, ut articuli Parisienses, ut homunculorum quorundam noua quædã ad fastum cõminiscentiũ uel opiniones uel somnia, prope modum æquent articulis fidei apostolicæ. Atq; ex his christiani aut non christiani censemur, quæ ne tantulum quidem ad christianam attinent pietatem.

De doctrina Christiana nostri temporis.

Iam quæ popularis quã expedita est doctrina Christi apostolica & patrum apostolicorum, quam nũc impedita, spinosa, ne dicam tenebricosa facta partim admixtu legum ac disciplinarum humanarum, partim somniis & inuentiũculis ambitiosorum hominum, posteaq̃ sacræ Theologiæ professio scænica quædã ac theatrica res eẽ cœpit, Tota hominis ætas non sufficit quæstiunculis & inutilium argutiarum labyrinthis. Inter hæc quando Christianæ uitæ studium, si iam octogenarii tantum dubitare didicimus.

De humanis cõstitutionibus & cerimoniis.

Nam de humanarum cõstitutionum onere quid attinet dicere cum iam olim diuus Augustinus in epistola ad Ianuarium stomachetur, ac deploret ecclesiam Christi sic premi, ut tolerabilior prope fuerit iudæorum quam Christianorum conditio. Et tamen ille ob friuola quædam nudipedalia nescio q̃ destomachatur. Quid si uideret liberum illũ Christi populum tot legibus, tot cerimoniis, tot laqueis irretitum, neq; simplici hominum tyrãnide oppressum, principum prophanorum, episcoporum, cardinalium, pontificum multoq; maxime horum satellitum. Ipsis sacramentis ad hominum salutem institutis ad quæstũ nostrum, ad fastum, ad tyrannidem, ad opprimendum plebeculam abutimur quidam. Iudæis nullũ uestis genus erat interdictum præter id quod esset e lino lanaq; contextum Nunc quot de cultu constitutiones, quãta uestium colorumq; superstitio? Quam ex huiusmodi nugis quæ per se nec honestatem habent nec turpitudinem, sed pro temporum ratione pro mortalium opinione mutantur, censentur Christiani, de quibus nihil unquam meminit Christus?

De Ieiunio.

PAuca erant iudæorum ieiunia,& tamen nemo esse capitale dixit siquis illis ipsis statis diebus non ieiunasset. Nos quot grauamur inediis? ad quas non inuitamur sed cogimur sub pena (ut aiunt) æternæ dãnationis. Iudæis certa piscũ & animantium genera sunt interdicta: sed ad esum non admodum expetenda. Nos bonam anni partem piscium esu contabescimus inedia discruciamur: neq; ætati subuenitur nec morbo nisi legis relaxatio numis redimatur.

De festis.

QVin & festorũ apud Hebræos mediocris erat numerus. Aetas Hieronymi præter diem dominicũ paucissima nouerat festa. Nunc feriarum nec finis nec modus: quæ cum primitus ad pietatis uacationem paucæ sint institutæ: nũc ad scelerum exclusionem tolli debebant: nisi sacerdotum auaricia suis rebus consuleret potius quam ueræ religioni.

De uotis.

QVid loquar de perplexis & inextricabilibus uotorũ uinculis, quorum alia redimi possunt, sed immẽsa pecunia alia nullo modo possunt.

De matrimonio.

IAm matrimonii cõditio quanto cõmodior iudæis quam nobis? Quot laqueis quot tricis matrimonium inuoluimus?

De sacramento pœnitentiæ,& horis canonicis.

Pœnitentiæ & confessionis sacramentum quot modis arctauimus? quot hominum decretis impeditum reddidimus? ut ne quid dicam interim de onere precum quæ quotidianis etiam accessionibus aggrauantur.

De nouis constitutionibus & consuetudine.

ADhæc quasi parum sit legum & constitutionum decretalium, in dies nouarum cõstitutionum examina prorũpunt, immo uelut hoc quoq; parum sit, grauari nos uolunt iure nescio quo consuetudinis quæ primum a duobus deliriis profecta paulatim inualuerit.

De censuris.

EXcõmunicationis fulmen ubiq; promptum & intentatum irregularitates, anathematizationes, occursant undiq;.

De commissariis.

POntificis Romani sacrosancta autoritate quæ non nisi sub leuandis ecclesiæ rebus ualere debet: sic abutuntur quidam in absolutionibus, in dispensationibus, in condonationibus, in executionibus ut pmulta sint quæ uere pii spectare nõ possint.

De sacerdotiis & contionibus.

SAcerdotiorum adeo perplexa res est ut Aristotelicã philosophiam oẽm perdiscas citius quam praxin sacerdotiorum. In tẽplis uix uacat euangelium interpretari. Contionis bona pars ad cõmissariorum arbitriũ consumenda est. Nõnunq̃ & sacrosancta Christi doctrina aut supprimenda aut ad aliorum rem detorquẽda. Ad hæc qui modeste pii sunt tacite ingemiscunt. Qui populi malis aluntur, & quorum interest Christi gregẽ quem ille suo sanguine liberũ reddidit, quam maxime seruum esse & obnoxium, adeo non reclamant, ut modis oĩbus exaggerent. Accedunt iis qui uel ambiunt præmiũ aliquod obsequii, uel timent penam libertatis, ita dũ nemo succurrit res paulatim eo prolabitur ut pene nihil pudeat.

Petit fieri generale concilium ad omnia ista quæ supra dixit moderanda.

ET charitas quidẽ iuxta Paulum omnia sustinet, fateor, sed hæc mala multo mitiora sunt quoties ab hostibus gregis Christiani ingeruntur: olim sæuiebat tyrannus, impius, sæuiebat hæreticus, episcopi consolabantur, episcopi mutuis hortatibus animabant sese. Titulus honest[9] solatii pars erat. Deniq; graue non erat quod Christi nõie perpetiebantur. Verum intolerabile est ut inquit Augustinus cũ eadem hæc a membris immo a moderatorib[9] ecclesiæ corpus ecclesiæ patit̃, ab iis potissimum iniiciuntur laquei, unde par erat impeditis subueniri. His malis moderãdis una superesse solet anchora sacra generale cõcilium. At nunc hæc ipsa uertuntur in reipu. caput, nec ulla superest medendi spes nisi si Christus ipse uertat aut certe excitet põtificũ ac principũ animos ad ea q̃ ueræ sunt pietatis, aut Theologi & cõcionatores nõ seditiosis clamorib[9] sed sobrie placideq; quæ Christo digna sunt magno cõsensu doceant & inculcent.

Annotationis conclusio.

VNum illud etiam atq; etiam admonendi sumus oẽs ut iuxta Pauli doctrinã sic libertatẽ a Christo datã amplectamur

ne eam occasionẽ demus carni: & sub libertatis ꝑtextu turpius seruiamus uitiis, sed sic excutiamus iugum hominum graue, ut uere blando Christi iugo ꝑmamur.

De templorum donariis.

SVper illo ex Matthæi cap. 15. Munus quodcunq; est ex me tibi prodent. Erasmus. Atq; utinā hic pharisæorum morbus a Christianorum moribus abesset. Huiusmodi captionum plena sunt omnia, & Christi aut Mariæ peculium dicitur quod uel in luxum sacerdotum & monachorum seruatur, uel in principis alicuius prædam, sacrilegiū habetur hinc egenis subuenire. Horum laqueis testamenta transferuntur ad alendum ocium & luxum quorumdam religionem cultu tituloq; profitētium, fraudatis & exclusis aliquoties & liberis.

Sapit Luterianam impietatem.

SVper illo ex Matthæi cap. 16. Et ego dico tibi quia tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiā meam. Erasmus. Proinde miror esse qui locum hunc detorqueant ad Romanū Pontificem in quem haud dubie competunt imprimis uelut in Christianæ fidei principem. At non in hunc unum, sed in omnes Christianos q̃d eleganter indicat Origenes homilia prima harum quas habemus. Veꝝ sunt quibus nihil satis est nisi quod sit immodicum. Ita quidam ad inuidiam usq; Franciscum prodigiosis efferunt laudibus, quem exprimere magis oportebat, quam in immensum atollere. Nam deiparæ & Christo non potest fortasse ascribi nimium. Quanquã hic quoq; optarim omnes sic ad imitandi studium inflammatos: quam quosdam uidemus sedulos in exaggerandis laudibus. Diuus Cyprianus in epistola libri primi tertia uidetur accipere super Petrum fundatam ecclesiam. Petrus tamen inquiens super quem ab eodem domino fundata fuerat ecclesia, nisi forte sic excusandus est Cyprianus quod Petrum hic non pro homine illo sed pro typo acceperit quod prope modum indicant quæ sequūtur unus pro oībus loquens & ecclesiæ uoce respondens ait domine quo ibimus. Itaq; Petrus saxeus solidam ecclesiæ fidem repræsentat.

Contra Monachos.

SVper illo ex Matthæi cap. 17. Ipsum audite. Erasmus. Iam iterum ea uoce audita summā autoritatẽ arrogat Christo. Vnū

hunc doctorem creauit ipse deus pater. Hoc autoritatis nulli Theologorum, nulli Episcoporum, nulli Pontificum, aut principum tributum est. Non quod his non sit parendum, sed Christo præcipue & ob Christum illis si modo digna Christo præcipiunt, & si sequuntur eorum uestigia de quibus dictum est qui uos spernit me spernit, & qui uos audit me audit. At nunc uidemus dormitari passim ad Christi doctrinam ceu crassam aut rudem, et contionis auribus inculcari quid dixerit Scotus, quid Thomas, quid Durandus, et pluris fieri inter monachos quid statuerit Benedictus, aut Bernardus: aut Franciscus, quam quid is docuerit de quo uno uox patris audita est, ipsum audite. Illi ferre non possunt siquis uerbo eleuet Dominici aut Francisci autoritatem, & nos feremus æquo animo seruulos anteponi domino?

De immunitate ecclesiasticorum.

SVper illo ex Matthæi cap.17. Præuenit illum Iesus. Erasmus. Siquidem uidetur Hieronymus hoc arrogantiæ tribuere quod ecclesiastici grauentur tributum pendere principibus, cũ hodie summa pietas habeatur pro immunitate clericoruꝫ modis omnibus digladiari. Christus testatus se non debere, soluis tñ at non pro suis omnibus, sed pro se dumtaxat a c Petro.

De matrimonio.

SVper illo ex Matthæi cap.19. Quoniam Moyses ad duritiam cordis uestri permisit uobis dimittere uxores uestras. Erasmus. Ex hoc potissimum loco lex inducta apud Christianos ne dirimantur matrimonia, cum cætera Christi dogmata de non iurando, de non resistendo, de in diem uiuendo, de iuuandis ac diligendis inimicis atq; id genus permulta uel antiquari patiamur aut interpretatione cõmoda prorsus abrogemus: solũ urgemus de matrimonio. Atqui si id iudæis cõcessit Moses ob duriciã cordis & par pene duricies si in nobis, cur nõ idẽ cõcedit qbus ꝯcedũt & lupanaria? Christ⁹ fornicationẽ excepit at apud nos nullũ tã obscenũ fornicatiõis genus qd liberet alterutrũ cũ olim post diuortiũ utriq; liberũ fuerit nouũ inire matrimoniũ.

Contra Monachos.

SVper illo ex Matthæi capite .21. Et uidens fici arborem &c. Erasmus. Hæc est illa ficus cuius foliis nõnulli suam obtegũt

inscitiã cum ea signarit magis istos qui cultu, qui titulis, qui splendidis uerbis sanctimoniam præferunt, cum uita non res pondeat. At isti sedulo cauent ne quid bonarum attingant lite ra um, & dicunt quam possunt insulsissime ne quid affinitatis habeant cum ista ficu. Cæterum ista ratione magis in ficum incidunt. Audio incultam ac sordidam orationem, expecto ui tam simplicem & innocentem hoc est fructuum quem oratio nis species idest follia pollicebantur, ubi propius uentum est Sardanapalos inuenio, iuenio Mydas ac satrapa s, tyrãnica oĩa, solus sermo refert Apostolos. Hæc est illa ficus quam odit & execratur Christus, cui si putet elata doctrina & fastuosa eloquẽ tia, q̃to magis oderit arrogantẽ ac superciliosam inscitiam, & sanctimoniæ fuco personatam infantiam?

De reliquiis.

SVper illo ex Matthæi cap.23. Vt uideantur ab hominibus. Erasmus. Damnat hoc loco Hieronymus mulierculaȓũ qua rundaȝ superstitionem quæ quod olim in phylacteriis faciebãt Pharisæi, id tum faciebant in paruulis euangeliis & in crucis ligno aliisq; rebus huiuscemodi quæ habent inquit zelum dei sed non iuxta scientiam culicem liquantes & camelum glutiẽ tes. Si uir sanctissimus hæc sentit de mulierculis quarum infirmitati par erat non nihil condonare, quid dicturus sit si uideat hodie passim ad quæstuȝ ostẽtari lac Mariæ quod honore pro pe modum æquãt corpori Christi cõsecrato, prodigiosum oleum, fragmentula ligni crucis tam multa ut si in aceruum redigantur uix una nauis oneraria uehat: hic ostentari Francisci cu cullam, illic intimam uestem Mariæ uirginis, alibi pectinẽ Annæ, alibi caligam Ioseph. alibi calceũ Thomæ Cantuarieñ. ali bi Christi preputium quod cum sit res incerta religiosius adorãt quam totum Christum. Neq; uero hæc ita proferunt tanquã ferenda & plebeculæ donanda affectibus, uerum huc fere summa religionis uocatur auaritia sacerdotum, & monachorum quorundam hypocrisi quos alit populi stultitia. Atq; in hisce comediis primas agunt episcopi quidam factitii ne nusquam ualere uideantur. Hæc suis diplomatis approbant, suis neniis ornant tanta grauitate ut quoties mihi legitur istorum cõpro batio minus credam quam antea credebam. Quibus in rebus

nisi grauis inesset ueræ pietatis iactura; Christus non tam acri ter in hoc hominum genus inueheretur, cum alioqui lenis sit in peccatores.

De extrema unctione.

SVper illo ex Marci ca.6. Et ungebāt oleo multos ægros & sanabantur. Erasmus. Hinc natū apparet quod hodie sacro oleo unguntur periculose laborantes, nō ut reualescant, sed ut tutius migrent, cuius rei meminit & Iacobus.

De religiosis mendicantibus.

SVper illo ex Lucæ cap.2. Inuolutum pannis. Erasmus. Nunc mendicantium uocabulo sese uenditant & ii qui satraparum opes domi possident. Nec insector quorumdam institutū qui uere mendicato uiuunt: sed rectius opinor facturos si qui ualēt ut ualent per multis manibus pararent unde tum sibi tum aliis egenis possent suppeditare.

De doctoribus ecclesiæ.

SVper illo ex Lucæ ca.2. Et tuā ipsius animā ptransibit gladius Erasmus. Sunt.n. quidā sic addicti certis autoribus ut ꝓtinus nō ferendā ꝯtumeliā clamitēt si quis uel unguē latū ab hoc aut illo discrepet. Franciscanus nō fert usq̃ discedi a suffragio Lyrani. Prædicator nō tolerat quicquā cōuelli ex Thomæ aut Carrēsis placitis. Augustinensis nō patitur ab Augustino dissentire. At qui si hoc recipimus ut suū quisq̃ autorē mordicus teneat, fiet tandē ut prorsus a nemine liceat dissentire, cū ipsi autores inter se nō cōsentiant: immo cū singuli a se ipsis aliquoties dissentiant. Nulli⁹ autoritati debet addictus eē qui ueritatis agit negociū, neq; par est hoc cuiquā hoīm tribuere, quod nec ipsi sibi postulant, & si postularent tanto minus erat tribuendum.

De bellis.

SVper illo ex Lucæ ca.3. Neminē cōcutiatis nemini calūniam inferatis. Erasmus. Ridiculū uero quod quidā ex hoc loco ꝓbare nitunť bellū, quasi uero Ioānes hæc dixerit Xp̄ianis: ac nō potius gētib⁹, aut certe ꝓphanissimis Iudæis si qui tū iudæi meruerūt unq̃ sub gētib⁹: aut hoc egerit ut ꝑscriberet cuiusmodi deberēt eē milites & nō illud potius ut q pessimi erāt incipe rent eē minus mali. Sic.n. undiq̃ ꝑparabat uiā dn̄i, alioqui qu potuisset Ioannes ab illis extorquere militiā, cū Christus a Iui

dixisnon potuerit extorquere cerimonias & superstitionē Mosaicæ legis ac traditionem.

De obedientia erga sacerdotes.

SVper illo ex Lucæ ca.x. Qui uos spernit me spernit. Erasmus Et hunc locum detorquemus ad nostram tyrannidem. Christum spernit qui spernit episcopum, qui spernit Pontificem: uerum est sed Apostolorum similes & Christi negocium agentes qui uos tales spernit me spernit. Simul utrinq; demus operam ut meminerimus officii. Sacerdotes tales esse studeant quales erant Apostoli, nos ut Christum ipsum recipiemus & obtemperabimus. Verum ubi sacerdos tyrannum agit uentris negocium persequitur nō Christi, nescio an in tempore citetur qui uos spernit me spernit.

Contra Religiosos.

SVper illo ex Ioānis cap.13. In hoc cognoscent oēs quod discipuli mei estis. Erasmus. Mira nota qua sit distinguendus Christianus a cæteris. Non dixit si hoc aut illo titulo uocemini, aut his aut illis uescamini cibis, si sic aut sic uestiamini, si tales aut tales obseruetis cerimonias, si tot aut tales exhauriatis preces, sed si dilexeritis uos inuicem, nec id sane uulgari more uerum si sic dilexeritis uos inuicem sicut ego dilexi uos.

De horis canonicis.

SVper illo ex euangelio Io. cap.14. Paraclitus autem spiritus sanctus. Erasmus. Porro quod accentus huius dictionis paracletus offendit Vallā, pōt nōnullum iniicere scrupulū quibusdam superstitiosis uerius quam religiosis qui cardinem, & puppim simul ac proram quod aiunt Christianæ pietatis in hoc consistere putant, si rite ac legitime persoluerint preces illas quas uocant horarias, ad quod quidem præstandum cum alia requiruntur innumera, tum illud in primis ut uerba singula plene & articulate proferantur.

Pharisæos appellat Christi sacerdotes.

SVper illo ex Io. cap.20. Dixit ergo eis iterum pax uobis. Erasmus. Ferendū utcumq; hoc si tantū insaniret populus, nihil aliud aucupanē plerīq; principes, immo quod fœdius est non solum inuitant ad hæc sacerdotes, uerum ipsi belligerātur. Qui profitentur euangelium pacis plebem ad bella cohortantur, &

quorum erat inflammare ad pietatem hi classicũ canũt, & hunc detortis sacris literis pacificum illum ac mansuetissimum Christum belli faciunt autorem. Qui si rediret in hanc ætatem, dispeream nisi durius tractandus sit ab hoc pharisæorum genere quam ab illis fuit acceptus.

Ait in Christum non conuenire serui appellationẽ, & Christũ obedisse patri ut filium non ut seruum.

SVper illo ex Actuum capi. 4. Conuenerunt uere in ciuitate ista aduersus puerum tuum Iesum Herodes & Pontius Pilatus. Erasmus. Stomachatur hoc loco Valla quod Iesu filio dei serui cognomen tribuerit interpres quanquam puer apud Latinos filium significat, sed infrequenter, seruum frequentius, frequentissime ætatis primæ hominem. At Christus cum salutẽ adferret, puer non erat, & serui appellatio in hunc non conuenit etiam si obediuit & subditus fuit patri iuxta assumptum hominem, sed ut filius non ut seruus. Proinde uertendum erat hic παῖδα filium non puerum &c.

Insultat triumphis ecclesiæ.

SVper illo ex Actuũ.cap.5. Magis autẽ augebat credentiũ in dño multitudo. Erasmus. Ipse spectaui primũ Bononiæ dein de Romæ Iuliũ secundũ splẽdidissimos agentẽ triumphos ac prorsus tales ut cũ Pompeianis aut Cæsarianis triumphis cõferri possint. Verũ quid illi ad hanc Petri maiestatẽ: nõ armis, nõ copiis, nõ machinis, non auro, sed sola fide totum orbẽ in sui miraculum conuertentis. Atq eadem magnificentia & hodie sequeretur Apostolorum successores si pares essent spiritu.

Opes ecclesiæ insectatur, & Petri uicarium apellat Papam.

SVper illo ex Actuum cap. nono. Hic hospitatur apud Simonem quendam coriarium. Erasmus. O quantus hospes & Apostolici culminis princeps apud cuiusmodi diuersatur hospitem. Nunc uix tria Regum palatia sufficiunt excipiendo Petri uicario.

De Apostolorum græcitate.

SVper illo ex Actuum capite. x. Quomodo unxit eum deus Erasmus. Incertum Petrus hæc hebraice dixerit: an græce tñ etiã cũ græce scribunt Apostoli multum referũt ex proprietate

sue linguæ quemadmodum & hodie qui latine loquuntur pa rum alioqui literati nonnihil admiscent ex sermone uernaculo uel imprudentes, puta Gallus ex sermone gallico, Britannus e britannico, Germanus e germanico. Nam Apostoli græcitatem suam non ex Demosthenis orationibus, sed e uulgi colloquio didicerunt.

De confessione sacramentali.

SVper illo ex Actuū.cap.19.Confitentes & annunciantes actus suos .Erasmus.Vel hinc colligi potest fuisse & antiquitus nōnullam confessionem male actæ uitæ sed apertam ut opinor & in genere quam nec legimus exactam aquoquam.Cæterum q̄ nunc recepta est clancularia & in aurem fit,uidetur ex consultationibus priuatis esse nata, q̄ solent apud Episcopos fieri siqui scrupulus urgeret animum.

De cerimoniis.

SVper illo ex Actuum ca.21.A Tarso Ciliciæ. Erasmus.Porro quātum uis fuit celebris aliis nominibus,nullo tamen insigníor quam quod illi Paulum debemus usq; adeo præcipuum Christianæ philosophiæ præconem ac propugnatorem, ut ni ille nobis diuino munere contigisset, periculum fuerit futurū ne Christiani omnes in seruilem illam & humilem Moysi legē relaberentur. Quamquam nunc ratione magis quam numero cerimoniarum ab illis differimus eo Christus progressu temporū recidit.

Hieronymo blasphemiam impingit.

SVper illo ex Actuum cap.23.Percutiat te deus paries dealbate.Erasmus.Diuus Hieronymus adducens hunc locu; in dialogis aduersus Pelagium excusat quidem Paulum,uerum fatetur eum non præstitisse mansuetudinem ea; quā præstitit Christus.Verum hoc scripsit Hieronymus undecunq; suam muniēs causam, & in ipso quoq; Christo aliquod imperfectæ pietatis uestigium inquirens.

Dura & falsissima dubitatio & assertio.

SVper illo ex epistola ad Romanos cap.9. Qui est su per oīa deus.Erasmus. Nisi hæc particula adiecta est sicut quasdam adiectas o endimus: hoc certe loco Paulus palam Christum pronūciauit deum.

Ciborum delectum reprehendit.

SVper illo ex epistola ad Ro. cap. 14. Infirmum autem in fide assumite. Erasmus. At hodie uidemus inter Christianos plus esse superstitionis in delectu ciborum quam unquã fuerit apud Iudos. Nec ista iam tolerantur, sed in his absolutam constituunt pietatem, pro illis omni telorum genere depugnamus, ex his iudicamus, auersamur, execramur proximum ceu parum Christianum.

De festis.

SVper illo ex eodem cap. 14. Nam alius iudicat. Erasmus. Iudęis alius dies prophanus erat, alius sanctus. At Christianis quilibet dies æque sanctus est, non quod obseruandi nõ sint dies festi quos deinde sancti patres instituerunt quo commodius plebs Christiana conueniret ad contionem ecclesiasticam & cultum diuinum, sed eos perpaucos nempe diem dominicum, Pascha, Pentecostẽ, & aliquot huiusmodi quos recenset Hieronymus. Verum haud scio an expediat quibuslibet ex causis festa festis accumulare præsertim cum uideamus eo redisse Christianorum mores ut quam olim cõducebat ad pietatem hæc instituere, tam nunc conducibile uideatur eadem antiquare.

De religionum differentiis.

SVper illo ex epistola prima ad Corinthios capi. 3. Qui plãtat autem & qui rigat unũ sunt. Erasmus. At si diuus Paulus stomachatur aduersus Corinthios quod ab his mutuarentur cognomina a quibus baptismum acceperant, & Christi mysteriis primum erant initiati, quid diceret de nostræ tempestatis hominibus, qua mille cognomentis, mille cultibus, cerimoniis, regulis dissident inter se qui uocãtur religiosi?

De purgatorio quod nõ uult ex hocloco Apostoli ꝓbari.

SVper illo ex eodem cap. 3. Ligna, fœnũ, stipulã. Erasmus. Illud obiter adnotandum quod dixit aurum, argentum & lapides pertinere ad pios, lignum, fœnũ, stipulam, ad impios ut palam est ex primo libro Hieronymi ad Iouinianum tribus enim duraturis in igni tria opposuit peritura si ignis inciderit. Hoc ideo dixi quod sunt qui hæc non ad bona &

mala opera, sed bonorum operum gradus referant. Nec ad modum ad rem pertinet huc purgatorii mentionem admiscere quandoquidem die3 posuit pro perspicua operis inspectione, nam nocte & quę bella sunt displicent, & quę fœda placent, diei certiora sunt iudicia. Deinde ignē posuit p exacta exploratione.

De sacramento matrimonii.

SVper illo ex epistola prima ad Corinthios cap. 7. Liberata est a lege, cui uult nubat. Erasmus Neq3 enim hic Augustinus qui tria bona ponit in matrimonio cum tertium sacramētum uocat, sentit unum e septē sacramentis quod ipsum subnotare uidetur Petrus Lombardus disti. 31. Immo haud scio an hoc sacramentum septimum ueteribus fuerit cognitum. Primum quod Dionysius enumerans nominatim singula & singulorum ritus uires ac cerimonias explicans, de coniugio nullam facit mentionem. Nam quod causantur quidam cōprehendi sub sacramēto ordinis, id tale est ut efficiat ne nihil respōdisse uidearis cum omnino nolueris obmutescere. Quā si uero iisdem cerimoniis consecretur sacerdos, & sponsus iungatur sponsę, saltem duobus uerbis nomen addidisset presertim cum de eo tam multa scripserit Paulus. Deinde cū tot uoluminibus tractatum sit de matrimonio uel a gręcis uel a latinis, nullus est locus unde liqueat illos coniugium inter septem sacramenta commemorare presertim cum Augustinus coniugii fautor bona matrimonii diligenter recenseat & inculcet. Quin Iouinianus sic impense fauens matrimonio ut hac de causa iudicatus sit hęreticus, cum utriusq3 testamenti libros omnes excusserit nihil non detorquens ad laudem matrimonii, non hoc tantum & plausibile ac palmarium argumentum uel in primis produxisset passim ita clamitans, matrimonium est unum e septem ecclesię sacramentis, uirginitas non est? Nec opinor Hieronymum tam libere stomachaturum fuisse in digamos, si constitisset & illi unum esse e septem sacramentis &c.

De sepulturis.

SVper illo ex epistola prima ad Corinthios capite nono. Sine sumptu ponam euangelium. Erasmus. O gloriam uere apostolicam, sed quam nemo nunc studet ęmulari, nihil nunc gratuitum ne sepultura quidem. Cum Augustinus epistola. 64. nolit uendi mortualia.

Dura Erasmi assertio cum dicit apud nos hoc
loco deprauationē ortam aut certe data ope
ra mutatam scripturam.

SVper illo ex epistola prima ad Corinthios cap. xi. Hoc est corpus meum quod pro uobis tradetur. Erasmus. Quod pro uobis tradetur τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον. i. quod p uobis frangitur. Atq; in hoc tantus est gręcorum codicum consensus, ut appareat apud nos deprauationem ortam, aut certe data opera mutatam scripturam quod absurdum uideretur frangi corpus &c.

De cerimoniis & opibus ecclesiæ.

SVper illo ex eadem epistola prima ad Corinthios capit. 12. Et nemo potest dicere dominus Iesus. Erasmus. Ex hoc capite & proximo licet coniicere quæ fuerint dotes illius ecclesiæ christianę priusquam tot cerimoniis, opibus, imperiis, copiis, bellis, aliisq; id genus esset onerata.

De musica ecclesiastica.

SVper illo ex epistola prima ad Corinthios capi. 14. Sed in ecclesia uolo quinq; uerba sensu meo loqui ut alios istruā quam decem milia uerborum in lingua. Erasmus. Hac re mirum quam mutata sit ecclesiæ consuetudo. Paulus mauult quinq; uerba in sensu quā decem milia in spiritu, at nunc in nōnullis regionibus totos dies psallit̄ spiritu nec modus nec finis cantionū cum uix intra sex menses audiat̄ contio salubris adhortans ad uerā pietatem. id. n. Paulus uocat in sensu loqui, ut omittā interim hmōi musices genus inductū esse in cultū diuinū ut ne liceat quidē ullam uocē liquido pcipere, nec iis qui canūt ociū est attendendi quid canan̄t, tantū uocū tinnitus aures ferit, & mox peritura delectatiūcula mulcet. Ferendū & hoc nisi uulgus sacerdotū ac monachoꝝ in huiusmodi rebus summam constituerent pietatē, multum differ-

tiens a Paulo. Cur dubitat ecclesia tantum autorem sequi? Immo cur audet ab eo dissentire Quid aliud auditur in monasteriis in collegiis in templis ferme omnibus quam uocũ strepitus? Atqui ætate Pauli non cantus erat: sed pronunciatio dumtaxat. Vix a posterioribus receptus est cantus: sed talis ut nihil aliud esset quam distincta modulataq; pronũciatio cuiusmodi superest etiam num apud nos qua sonamus in Canone sacro precationẽ dominicam: & linguam qua hæc canebantur uulgus adhuc promiscuum intelligebat respondens amen. Nunc uulgus quid aliud audit quam uoces nihil significantes? Et talis est fere pronunciatio: ut nec uoces exaudiantur: sonitus tantum aures feriat. Atq; hæc primum specie pietatis recepta paulatim eo processerunt: ut psalmorum cãtionum, sacrorum, mortualiorum nec modus sit ullus nec finis quod sentiamus hinc accrescere prouentibus nostris. Quodq; grauius est ad hęc præstanda sacerdotes astringũtur arctioribus pene uinculis quam ad ea quæ pręcepit Christus. Habeant sane templa solẽnes cantus, sed moderatos. Ad eadẽ cogimur priuatim occupati, & publicum chorum in naui in uehiculis in pandochiis nobiscum circũferimus. Ex his obseruatis aut neglectis pii aut impii iudicamur. Est quisquam Crasso auarior, Zoilo maledicentior, uir tamen pius habetur quod clara uoce sonet eas preculas etiam si nihil intelligat. Obsecro quid sentiunt de Christo qui credunt illum huiusmodi uocum strepitu delectari? Nec his contenti operosam quandam ac theatricam musicam in sacras ædes induximus tumultuosum diuersarum uocum garritum, qualem nõ opinor in græcorum aut Romanorum theatris unquam auditum fuisse: omnia tubis, lituis, fistulis ac sambucis perstrepunt: cũq; his certant hominum uoces. Audiuntur amatoriæ fœdęq; cantilenæ ad quas scorta mimiq; saltitant. In sacrã ædem uelut in theatrum concurritur ad deliniendas aures: & in hunc usum magnis salariis aluntur organorum opifices puerorum greges quorũ omnis ætas in perdiscẽdis huiusmodi gannitibus consumitur nihil interim bonæ rei discentium. alitur sordidorum ut plęriq; sunt hominum colluuies ac tã

tis sumptibus oneratur ecclesia ob rē pestiferam etiam. Quęso te ut rationem ineas quot pauperes de uita periclitātes poterant ali cantorum salariis. Hæc adeo placent ut monachi nihil aliud agant pręsertim apud Britannos, & quorum cantus debuit esse luctus, hi lasciuis hinnitibus & mobili gutture deum placari credunt. Atq; his rebus occupati nec attingunt bonas literas, nec audiunt quibus in rebus sita sit uera religio. Cur hæc nobis sola placent quæ Paulus ceu paruulorum infantiam parcissime uult adhiberi, immo quæ nullo pacto laturus fuerat, si quidem de sacra lectione loquitur ille non de theatricis cantiunculis. Psallamus spiritu, sed psallamus Christiane, psallamus parce magis autem psallamus mente, loquamur linguis sed parcius, prophetemus studiosius. Sed satius opinor quod institutum est persequi.

De iuramento.

SVper illo ex epistola prima ad Corinthios ca. 15. Quotidie morior propter uestram gloriā fratres. Erasmus. Citat hūc locum & Augustinus ostendens hoc loco iurasse Paulū, nec est quod tergiuersemur & negemus Apostolum iurasse cū alibi non paucis locis palam iuret. Verum in negociis huius mundi pro prædiis pro nūmis iurare fortasse non sit ingenui Christiani. Ceterum cum agitur negocium Christi, tunc nō erit nefas interponere iusiurandum.

De censuris.

SVper illo ex epistola secunda ad Corinthios cap. 6. Sed adiuuantes etiam exhortamur. Erasmus. Illud adnotandum quo se demittat tantus Apostolus etiam apud illos qui peccauerant, cum nunc longe dissimiles huic miro supercilio nil nisi mādata, minas, excōmunicationes & anathemata crepēt.

De potestate Romani pontificis.

SVper illo ex epistola secunda ad Corinthios cap. 10. Non ad destructionem. Erasmus. Hic locus adnotandus est qui summi pontificis autoritatem in immensum attollunt asseuerantes uni homini uniuersum ecclesiæ Christianæ corpus debere cedere adeo ut si animas omnes deduceret ad inferos, non fore ius illi resistendi. Paulus ab ipso Christo acceperat

autoritatem apostolicam non a Petro cum quo postea contulit, sed ita ut diceret ab illo sibi nihil accessisse. Et tamen ingenue fatetur, hoc quicquid est potestatis in hoc datũ ut prosit non ut lędat. At qui nunc tribuunt pontifici tantam potestatem utinam possent & cęteras dotes pontificias tribuere sapiẽtiam, puritatẽ, charitatem, contemptũ rerum omnium.

Blasphemat.

SVper illo ex epistola secũda ad Corinthios cap. ii. Nã si is q uenit alium Christũ prædicat. Erasmus. Illud adnotãdũ qđ Paulus admonet Corinthios, id nobis quoq; magnopere cauẽdũ ne nobis alteꝝ Iesum accersam⁹ ac fingamus potius onustũ opib⁹, onustũ imperio, ditiõe, uoluptatibus, & quicqđ hic mundus habet præstigiaꝝ, ad hęc cerimoniis plusq̃ iudaicis obsitũ, cũ uerus ille ab oĩbus hisce fuerit purissim⁹.

Christum seruum non dici, sed filium.

SVper illo ex epistola ad Phili. capi. 2. Esse se ęqualem deo. Erasmus. Certe Christus seruus nõ dicitur, sed filius. Tam etsi diuus Hieronymus in epistola Pauli ad Titum id quod est apud Esaiam cap. 49. Magnũ est tibi uocari puerum meũ putat a patre dici filio & παῖδα quod transtulerunt. lxx. hebręis esse abdi quod famulum dumtaxat significat.

Irridet septenarium sacramentorum numerum.

SVper illo ex epistola ad Colossẽ. cap. primo. Verbum dei mysterium. Erasmus. Cum hic Paulus uerbum dei uocarit mysteriũ, quod sępe uertit sacramẽtũ, cur nõ addũt hinc octauum sacramẽtũ qui quoties in scripturis sacramẽti fit mentio uolunt de septẽ illis accipi, Quãq̃ mysteriũ hoc loco secretũ & arcanũ sonat id declarãt q̃ sequunt nũc aũt manifestatũ ẽ.

Dura & falsissima assertio de adiectione orthodoxorum ad sacras scripturas.

SVper illo ex epistola prima ad Timotheũ ca 1. Regi aũt seculoꝝ ĩmortali inuisibili soli deo. Erasm⁹. Soli deo μόνῳ σοφῷ θεῷ idest soli sapienti deo, ut soli sapienti coniungas & deo referatur ad oĩa, ad hunc q uidem modũ legit Chrysostomus & hunc secutus Vulgarius. Cęteꝝ qm̃ id nec apud Hieronymũ nec apud Ambrosiũ nec apud ullũ pręterea reperio, nõ nihil suspicor additũ aduersus Arrianos q solũ patrẽ

deũ eẽ uolebãt. Siquidẽ ut hęretici nõ nihil imutabãt in litis sacris quo suum tuerentur errorem, ita compertum locis aliquot addita quædam ab orthodoxis ad excludẽdos aut refellendos hęreticorum errores ut aliquot locis indicauimus.

Damnat clericorum cęlibatum.

SVper illo ex epistola prima ad Timotheum cap. 3. Vnius uxoris uirũ. Erasmus. Id nunc nimium dure ne dicam ridicule torquent ad unã ecclesiam. At Chrysostomus interpretatur de unica uxore quam habeat episcopus, addens tamen esse non nullos qui sic exponant unius uxoris uirum qui fuerit semel dumtaxat maritus. Et periclitatur Chrysostomus ne Paulus exigere uideatur ab episcopo ut uxorem habeat. At nunc non solum a presbyteris exigitur castitas, uerumetiam matrimonium ab hypodiaconis cõtractum dirimitur. Quin id quoq; uehementer astringũt quod eo sęculo quo summa erat sacerdotum raritas instituit Paulus seruãdum in episcopis ut nõ adiret hunc honorẽ digamus. Iam enim cũ tot sint sacerdotũ ubiq; milia excludũtur a sacerdotio qui uel imprudentes duxerint corruptã, immo qui ante baptismũ habuerit uxorẽ & a baptismo duxerit alterã priore defuncta arcetur a sacerdotio licet in hac parte grauiter reclamãte Hieronymo. Quin illud magis mirũ cũ tot egregias dotes reqrat Paulus in epo, cęteris pręter missis solius uxoris habet ratio. Admittitur incestus, admittit̃ homicida, admittitur pirata, admittit̃ sodomita, sacrilegus, parricida; deniq; quis non? solus digamus excluditur ab hoc honore qui solus nihil ad misit. Mirũ est aũt ut quędã urgemus ac plusq̃ mordicus tenem⁹, ad q̃dã prorsus cõniuẽtes. Si quis perpendat hoꝝ tẽpoꝝ statũ quotã hoĩ3 portionẽ monachoꝝ greges occupẽt, quotã sacerdotũ & clericorum collegia. deinde perpendat quam pauci e tãto numero uere seruent uitæ castimoniam in quæ libidinum genera quam in numeri deuergant, quanto cum probro complures palam incesti sint & impudici: fortassis iudicabit magis expedire ut iis prorsus qui non continent ius fiat publici matrimonii, quod absq; mala fama pure sanctæq; colant potius quam infeliciter ac turpiter libidinentur. Sed etiam atq; etiam uereor ne census ecclesiastici castrent hodie clericos ue

tius quam pietas dum metuimus ne quod tenemus intercipiatur aut certe nihil accedat. Verũ hæc nõ sunt huius instituti.

De peregrinatione & monastico secessu.

SVper illo ex eadem epistola capi.5. Si quis autem suorum & maxime domesticorum curam non habet, fidem negauit &c. Erasmus. At hodie summa habetur pietas si quis domi relictis liberis & uxore aut etiam grandæuis parentibus, uel Hierosolymas abeat, uel in monasterium abdat sese, sibi uicturus, aut fortassis etiam uentri.

Blasphemat.

SVper illo ex epistola ad Titum capi.1. Continentẽ &c. Erasmus. Ego nullã spem uideo rebuspublicis, nisi priceps ꝯtingat liber ab omnibus cupiditatibus. At hodie haud scio an ullum hominum genus magis seruiat omnibus affectibus siue ꝓphanos spectes principes siue sacros. Hæc una res est q̃ leges cæsareas, quæ pontificias, quæ scholas theologicas, quæ contiones ecclesiasticas misere uiciauit, adeo ut si pergatur nihil magis sit futurum hæreticum quam si quis Christũ ingenue pureq; doceat.

De epistola Iacobi.

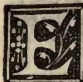
IN ultima annotatione in epistolam Iacobi. Erasmus. De hac item epistola tametsi salubribus præceptis referta dubitatum est olim cuius esset ut initio dicere cœperam neq; n. referre uidetur usquequaq; maiestatem illam & grauitatem Apostolicam nec hebraismi tantum quantum a Iacobo qui fuerit episcopus Hierosolymitanus expectaretur.

De potentia principum ecclesiæ.

SVper illo ex epistola .1. Petri cap.5. Nõ dominantes in cleris. Erasmus. Nunc episcoporũ uulgus nihil audit ab assentatoribus doctis nisi dominationes, gladios, claues, potestates, atq; hinc fastus quorumdam plusquam regius, sæuicia plusquam tyrannica. Iam Romano Pontifici magnis uoluminibus adulamur potestatẽ Christo parem tribuẽtes. Vnde fit ut orbis Christianus aliquoties huius & Cardinaliũ dominatum ac strepitum uix ferat, auariciæ uix sufficiat.

Sequũtur Erasmi Roterodami blasphemiæ & impietates
ex eiusdem scholiis in epistolas beati Hieronymi.

De miraculis sanctorum.

EX uita diui Hieronymi ab eodem Erasmo cõpo
sita. Erasmus. Equidem haud sum nescius ueterũ
permultos in hac fuisse sententia, ut pium & offi
ciosum esse ducerent in commodum publicum
apte confictis narrationibus abuti, nẽpe uel ad ui
tam recte pieq; instituendam, uel ad erigendos & inflammã
dos ad honesti studium cessantium animos, uel ad fulciendã
quorundam imbecillitatem, uel ad territandos impios quos
neq; ratio corrigit, neq; mouet charitas, uel ad illustrandam
miraculis sanctorum hominum gloriam, ¶ Et infra.
¶ Est quidẽ mira uulgi credulitas, imo nescio quid penitus
insitum animis mortalium ut ficta lubentius audiant quam
gesta, & commentitiis supraq; ueri fidem fabulis libentius
assentiantur quam ueris, adeo ut olim uiri prudẽtes quicquid
uehementer commendatum esse uellent multitudini, id fabu
losis miraculis celebrarent, uelut numinum religionem, ori
gines urbium aut gentium, exordia nobilium familiarum,
exempla clarissimorum principum ¶ Et infra.
¶ Ego nihil arbitror esse rectius quam eiusmodi describere
sanctos cuiusmodi fuerũt ipsi, in quorum uita si quid etiam
errati deprehenditur, hoc ipsum nobis uertitur in exemplum
pietatis. Cęterum siquis omnino figmẽtis delectetur, is si pru
denter effingat pii uiri simulachrum quocunq; nomine non
sacco, cilicio, flagris, prodigiosis ieiuniis, uigiliis non cre
dendis, sed ex ipsis Christi decretis sicut primum christianæ
pietatis uim penitus habeat cognitam ac perspectam, deinde
scite illius exprimat imaginem, hic mihi fortasse tolerabitur
etiam si quantũuis gẽmę nitorem ac lucem effingat artifex,
certe natiuam gemmę uim nunquam assequitur imitatio. Ha
bet suam ἐνέργειαν ueritas quam nullum ęquat artificium.
At istos quis ferat qui plusquã anilibus deliramentis, infan
tibus, indoctis, ineptis diuos nobis nõ celebrãt, sed cõtaminãt.

De miraculis beati Hieronymi.

EX eadē Hieronymi uita. Erasmus. Quod si cui nihil absq miraculorū portentis placere potest: is legat Hieronymianos libros in quibus tot pene miracula sunt quot sententiæ Et infra. Is qui uitam illius conscripsit Cyrilli nomine nō infacete commentus est eum iam morti uicinum prędixisse fore ut Romam aliquando rediret. De miraculis non libet quicquam attingere iam uulgatissimis si quis eiusmodi fabulis delectetur.

De laudibus sanctorum.

EX eadē uita. Erasmus. Est autē istud quibusdam studiū in speciē quidē pium sed tñ ineptum sanctorū laudes in immēsum attollere dū illis tribuunt nō quantū adfuit sed quantū illis optēt adfuisse. Hi Christū si queāt maiorē quā est cupiāt reddere, deinde huic pene parē Mariā. & factiose suū quisq attollit diuū. Minoritis nunq̄ satis laudatus Franciscus, aliis Benedict⁹, aliis Augustinus. At expedit etiā sæpe numero cōmissum aliquod ceu cicatricem in sanctis agnoscere, fit.n. nescio quo pacto ut efficatius nos eorum exempla permoueant quibus ex uitiosa uita cōtigit ad pietatē resipiscere.

De monastico secessu.

EX scholiis in epistolā Hiero. ad Heliodorū sup illo Solū pietatis genus est in hac re eē crudelē. Erasmus. Etiā si mihi uidetur & hoc nōnihil ad suū negociū torq̄re Hieronym⁹, nā id qdē locū habet ubi parētes ethnici uetāt quo min⁹ fias xpianus, nō ut desertis parētib⁹ quib⁹ opus ē fortassis tuo subsidio in eremū aut i monasteriū temet abdas cū possis apd xpianos parētes xpianā ageř uitā si mō purgaris aiȝ mūdanis affectib⁹

De diuitiis ecclesiæ.

EX scholiis in epistolam ad Nepotianum super illo Et prohibetur non ab imperatoribus sed a principibus christianis. Erasmus. Adnotandum hoc loco per imperiales leges clericos prohibitos olim fuisse ab adeundis hęreditatibus. Postremo quod tota hac epistola Hieronymus uult sacerdotes esse pauperes opibus diuites doctrina & pietate, nō satis cōuenit cum publica tempestatis huius persuasione qua credunt ecclesiam hisce diuitiis maxime & fulciri & ornari.

De iisdē ecclesiæ diuitiis quas obliq insectatur.

IN antidoto huius epistolæ. Erasmus. Quid ais Hieron. me negas esse clericos, negas cum his dominum partem habere uelle quibus sunt prędia, quibus aurum in scriniis, quibus argentum in marsupio, quibus supellex domi, etiam si ista obuenerint hęreditate? Quid facies tot christianis sacerdotibus adeo locupletibus ut his inuideant mundani principes? Quid episcopis qui tot oppida possident ut ne dicam de prędiis? Quid summis pontificibus qui pro censu prędiis etiam belligerantur? At qui hos adeo nõ improbamus, ut nec te inter bonos uiros poneremus nisi illorum oraculis comprobatum. Per hos Christiani sumus, horum arbitratu Christo iũgimur aut a Christo segregamur, & non solum dominum cũ his partem habere credimus, uerum etiam spiritum Christi in illorum sinu latere persuasum habemus, & adeo non offendunt nos in illis, regiis sumptibus in cęlum substructa palatia famulorum examina, ferro armati satellites, equitum turmæ omnia gemmis & auro purpuraq̧ renidentia, ut hunc rerum strepitum ad ecclesię dignitatem pertinere credamus.

De eodem.

IN tertio antidoto huius epistolæ Erasmus. Permultum .n. interest inter primam illã ac rudem Christi ecclesiam & hãc nostri temporis. Tunc omnibus huius mundi cõmodis destituta solis Christi pollebat opibus, atq̧ his tanto gloriosius florebat, q̃to longius ab illis aberat. Deinde paulatim accesserũt opes, accessit principũ iam christianoꝝ fauor, deniq̧ accessit cẽsus, accessit imperiũ, quę res an cũ Christi philosophia cohęreãt aliorũ esto iudiciũ, nos scholia scribimus nõ dogmata.

De psalmodia.

EX ep̃la ad Rusticũ sup illo dicas psalmũ in ordine tuo. Erasmus. Ita quondã laborãtes monachi uicissim psalmũ aliquẽ recitabãt, ut alioꝝ opus nõ intermitteret & semp audiret aliquid sacri. Nũc ociosi nihil aliud faciũt monachi nostrates.

De sacrorum uasorum distractione.

EX eadẽ epistola in fine scholiorũ. Erasmus. Illud notandũ quod diuus Hieronymus tantopere laudat in ep̃o quod sacra uasa in pauperũ erogarit alimentũ & templũ dei spoliarit ne deesset pauperibus, cũ nunc plęriq̧ plusq̃ sacrilegium esse

dicant aliquid de donatiis sacris tollere etiã si uniuersi paupe
res saguntina quod aiunt fame laborent.

De religiosis.

IN fine antidoti huius epistolę. Erasmus. Et haud scio an nũc quoq; magis expediret ecclesiæ christianæ si pauciora forẽt monasteria quorum magnam partem ad mores parũ religiosos prolapsam uidemus, essetq; omnium idem cultus, eędem preces, eademq; uitæ ratio, postremo quam minimum seruitutis ac cerimoniarũ quę magis ad Iudęos pertinent quã ad Christianos, & supstitiosum facere possunt, piũ nõ possunt.

De bello contra Turcas.

EX epistola ad Lętam super illo. Auratũ squallet capitolium Erasmus. Verum hanc gloriam rursum perdidimus quandoquidem professio christiani nominis in angustum ɔtracta est his temporibus, & inter hos ipsos perpauci sunt qui uere sint Christiani. Turcisq; minamur bellũ quasi uero ferro fieri soleant Christiani, cũ ipsi Turcam in pectore geramus.

De bellis.

EX epistola ad Geruntiã de monogamia super illo. Modo audit Petrus, Conde gladium in uaginam. Erasmus. Ex hoc loco diuus Hieronymus uidetur in hac fuisse sentẽtia, ut putarit Christianis non licere bellare quod utinam omnibus persuasum esset. ¶ Idẽ in antidoto huius epistolæ secundo. Apparet Hieronymum in hac fuisse sententia ut existimaret in lege Mosaica licuisse belligerare, in euãgelica nõ idem permitti cum Christus iusserit Petrum recondere gladiũ, quod utinam Christianis omnibus esset persuasum ut nulla pugnatione sit opus quibus hodie nimium placet bellum. Nã hæc Christi mens omnino fuisse uidet, ut tolerantia superẽt Christiani non armis.

De sacramento matrimonii.

IN antidoto huius epistolę. Erasmus. Verum Hieronymus ardentissimo quodã amore pudicitię nõnunquam iniquior est matrimonio potissimũ si iteretur. Et haud scio an illa ætate ecclesia numerarit matrimonium inter sacramenta. Certe Dionysius cũ ex professo de his tractet, matrimonii nullam facit mentionem.

EX epistola ad Paulinũ super illo Beatus Hilarion cũ Palestinus esset & in Palestina uiueret uno tantũ die uidit Hierosolymã. Erasmus. At hodie cõplures etiam ex eoꝝ numero qui uidentur sapere, ab extremis mundi finibus summo sumptu, summo uitę discrimine nõnunquam & morum ad ea currunt loca liberis & uxore domi relictis, pręsertim cũ oia christianꝝ uitę uestigia aut prorsus hic deleta sint, aut cõmentitia quędã incertaq; mõstrentur. Et mirũ quę religio sit ab hoc uoto tã grauatim absoluere Romanos Pontifices, cũ multi sic eant, ut magis piũ sit nõ isse. Alioqui si tam piũ est uidere Hierosolymã, parũ pius Hilarion qui uicinus semel dũtaxat adiit, & id non religionis causa, sed ne loca sancta contemnere uideretur.

De beati Hieronymi miraculis.

EX scholio epłę ad Celantiã. Erasmus. Proinde sicui tñ erit ocii aut certe hoc animi ut ĩpostoris indocta blatteramẽta quã eruditas sanctoꝝ lucubrationes legere malit, age ne hũc sua fraudabimus uoluptate, dabit sua cyprio boui merenda. Reperiet huius epistolas aliquot pbellas, reperiet monachoꝝ regulã, reperiet Hieronymi miracula Cyrilli, Augustini & Eusebii titulo pseudepigrapha. His affatim expleat sese cui tales placent delitiæ.

De monachis.

EX ep a ad Paulã & Eustochiũ Marcellę nomine cõscripta super illo Ieiunia quoq; neminẽ subleuãt. Erasmus. Hæc forma monachoꝝ plurimũ ab huius tẽporis monachis abest apd quos ab inęqualib⁹ ęqualia exigũt & ex his ęstimaĩ ois fere religio atq; ex his etiã leuioribus puta cultu aut colore.

De sacramento matrimonii.

EX epistola ad Eustochiũ đ uirginitate seruãda in antidoto Erasmus. Sũt & alia quæ siquis iniq; excutiat, dissentire uiderentur a uulgata theologorum opinione qui matrimoniũ faciunt unum e septem sacramentis.

De autoritate Romani Pontificis.

EX epitaphio Paulę super illo Cumq; orientis & occidẽtis episcopos ob quasdam ecclesiarũ dissensiones imperiales

litterę Romā contraxiſſent. Eraſmus. Mirum eſt ætate diui Hieronymi tantam etiamnum imperatorum autoritatem fuiſſe Romæ ut illorum litteris orientis atq; occidentis epiſcopi Romam contraherentur, ac non potius Romani pōtificis preſertim cum Conſtantinus iam Siluestro ceſſiſſet imperiū ſi uera eſt fama, Sed in alia quadā epiſtola teſtatus eſt olim omnes epiſcopos inter ſe fuiſſe æquales.

De donariis templo dicatis.

IN antidoto eiuſdem epitaphii. Eraſmus. Et audias paſſim ſacerdotes tantum tribuētes donariis templo dicatis: ut in expiabile ſacrilegiū fore clamitent ſi quis hinc aliquid in pauperum ſubſidium fame pereuntium detrahere conetur; Atq; id ſi fiat Chriſtum ipſum aut uirginem Mariam ſuis bonis expoliari uociferentur. Quaſi uero Chriſtus eiuſmodi gaudeat oſtentaculis qui ipſe pauperrimus opes iſtas calcandas eſſe docuit, aut ſanctiſſima Maria magis eiuſmodi gaudeat, cuius uiua ſemper neglexerit, aut quaſi decorum ſit ea oſtentari in tēplis Chriſtianorum in quibus hæc docentur eſſe ſpernēda Chriſti diſcipulis.

De Sacramento confeſſionis.

EX epiſtola ad Oceanū de Fabiolæ epitaphio, ſuper illo nō eſt huius loci ut pœnitentiā prędicem. Eraſmus. Ex hoc loco potes animaduertere olim confeſſionem fuiſſe publicam & de notis commiſſis publicam item ſatiſfactionem. Et apparet Hieronymi tempore nondum inſtitutam fuiſſe ſecretam admiſſorum confeſſionem quam poſtea eccleſia ſalubriter inſtituit, ſi modo recte utantur ea ſacerdotes & laici. Verum in hoc labuntur theologi quidam parum attenti, ut quod ueteres illi de huiuſmodi publica & generali cōfeſſione quę nihil aliud erat quam ſignis quibuſdam & piaminibus ab epo indictis ſe peccatorem & bonorum cōmunione indignum agnoſcere, trahunt ad hanc occultā & longe diuerſi generis.

De Romano pontifice.

EX epiſtola ad. Innocentium de muliere ſepties percuſſa ſuper illo Romanum epiſcopum. Eraſmus. Vides apud ueteres non appellari ſummum, ſed Romanum?

De opibus & imperiis eccleſię.

EX epistola de uita Malchi captiui super illo. Et post quã ad Christianos pricipes uenit potẽtia quidẽ & diuitiis maior sed uirtutibus minor facta est. Erasmus. Quid diceres Hieronyme si nunc uideres ecclesiã tot regnis, tot opibus, tot bellis tot fœderibus pene obrutam?

De Scismaticis.

EX libro uirorũ illustriũ in Ireneo sup illo unitatẽ collegii scindere. Erasmus. Nõ temere hoc adnotauit Hieronymus quod uideret opinor suis tẽporibus quosdã nimiũ pręcipites ad resecandũ ab ecclesia, quibus modis & nos magnã orbis partẽ perdidimus dũ oẽs cerimonias ad uiuũ exigimus. Cũ Christus baculũ confractũ nõ cõminuat & linũ fumigans nõ extinguat, & hunc secutus Apostolus Paulꝰ infirmũ fide susci pi iubeat non reiici, & tolerari donec spes ulla proficiendi in melius, & diuus Augũstinus lãguidum malit quam mortuũ debilem quam extinctum.

De Lectionibus ecclesiasticis,

EX eodem libro de uiris illustribus in Effrem, super illo ut post lectionẽ scripturarum. Erasmus. Hinc apparet nõ nisi apostolicas litteras olim legi solitas in tẽplis aut uirorũ apostolicæ autoritatis, cũ hodie monachorũ somnia immo muliercularũ deliramẽta legantur inter diuinas scripturas.

De Vitis sanctorum.

IN prologo sup secũdũ Hieronymi Tomũ de ecclesia agẽs recipit inquit humanas de sanctis historias nõ ut p oĩa certas, sed q̃ cũ fructu morũ legi possunt. Nõnulla cõdonat iam receptę cõsuetudini ac multitudinis affectibus si mõ senserit eiusmodi ut citra religionis uitęq; perniciẽ legi possint.

De Sermone Ambrosii, Augustini baptismũ explanãte.

IN prologo tertię partis secũdi Tomi epistolarũ diui Hiero nymi: falso Ambrosio ascriptũ eẽ illũ sermonẽ ait & ab eo impostore quẽ ipse arbitratur sanctorũ oĩm scripta suis neniis contaminasse cõfictum putat, sic enim ait Erasmus. Fuisdẽ est oratio Ambrosii Mediolanensis ẽpi nomine qua christianæ plebi baptizatum Augustinum gratulatur. Post hęc meliore ut putat ductus coniectura immo quasi sui pœnitẽs non iam ab illo impostore quẽ suspicabatur, sed ab aliquo Augusti-

nensi heremita ad instituti sui comendationem, compositum existimat aquo etiam sermones illos qui Augustini titulo ad heremitas circunferuntur cōscriptos arbitratur quod ad hunc modum explicat Erasmus. Postremo quod est oim uenustissimum orationem finxit Ambrosii nomine cuius initium est. Quod his diebus cōtigit fratres carissimi, in qua christianę gratulatur religioni de tanti militis nēpe Augustini accessionemiroq; artificio illud agit homo suauis, ut i ipso statim baptismo diuus Augustinus nigrā cucullam & balteum coriaceum ab ipsis Ambrosii manibus sumpsisse putetur, nimirum eius professionis insignia ut totum etiam Augustinum suo uendicaret ordini, eūq; cingulum a Simpliciano donatum affingit. Adhæc de hymni uicissim decātati fabula meminit. Postremo uaticinatur futurū ut ex Augustino multę religionis constitutiones nascerentur, cum Ambrosii temporibus nemo religionis uocabulum in eū sensus usurparit quo nunc uulgus illiteratum, ut ne dicam interim quod ipsa tam diligens historiæ inculcatio de disciplinis citra præceptorē perceptis, de Monicę lachrymis, de Simpliciano, de Adeodato & Alipio, affectatæ impostutæ suspicionē habent.

De Romani pontificis monarchia.

EX scholio qd antepo suit epistolę Hieronymi ad Damasū de oblationib⁹ altaris. Erasmus. Et hic quisquis fuit conat⁹ est suas nugas Hieronymiani nominis umbra ꝓtexere. Quā apte uero cōgerit autorum nomina e quibus tamen nihil ad ducit quia nihil illorum legerat. Chrysostomi cōmentarios nominatim citat cum diuus Hieronymus Chrysostomum porsus ignorarit, ut taceā interim ętate diui Hieronymi non solere quemq̄ a cōmunione depellere quod nouo uerbo uocant excōmunicare, nisi qui ad eam pertinuisset ecclesiam. Nā hęc Romani pontificis monarchia post Hieronymi sęculum xorta est.

De Regula monacharum a Hieronymo edita.

IN censura regulæ monacharū a Hieronymo editę. Erasm⁹. Quid opus est in hoc argumētis uti regulam hanc nō esse Hieronymi cū id totus sermonis insulsissimi character adeo

palam præſeferat, ut uel ab indoctiſſimis ſentiri queat. Ipſe nonpoſſum ſatis admirari tam inſignem hominis impudẽtiam, quãta cũ autoritate loquitur, putes Apoſtolũ aliquem eſſe. Et hic impoſtor ipſo Paulo felicior in corpore conſtitutus fruitus eſt uiſione diuina totos opinor menſes inter Seraphim uerſatus. Deinde corpori redditus cum antea dixiſſet in corpore cerni, redibat nobis pręſcius futurorum. Nam huiuſmodi portenta de ſe ſcribit ſuppoſititius hic Hieronym⁹ qui ſi prodigioſam balbutiem ſuam & ineptiſſimam loquacitatem mutare potuiſſet, plane Hieronymus erat, nunc auriculę prominentes produnt aſinum, & totus ſermo clamitat indignum fuiſſe qui in diui Hieronymi culina locũ teneret. Sed audi iam lector bellam pręfationem qua non Hieronymum exprimit iam ſenem, ſed ebrium aliquem uino ſimul & ętate delirantem.

De epiſtola Euſebii Cremoneñ. de trãſitu bti Hieronymi.

IN ſcholio quod anteponitur huic epiſtolę. Eraſmus. Eadẽ facundia, eadem conditio, idem ſermonis lepos. Illud ridiculum hominem ne tantulum quidem potuiſſe dictionis figuram uariare, omni quod aiunt pedi eundem inducit calceum. Apud hũc artificem eodem utuntur charactere omnes Hieronymus, Auguſtinus, Cyrillus, Euſebius & Ambroſius, apud hunc opinor balbutiret ipſe Tullius. Illud breuiter admoneo pium lectorem nihil hic eſſe in quo bonarum horarum ullã partem collocet. Nõ eget diuus Hiero. hmõi fucis nec dignatur a tam inſulſo pingi artifice.

De epiſtola Auguſtini de magnificentiis beati Hieronymi.

EX cenſura in epiſtolã Auguſtini de magnificẽtiis btĩ Hieronymi. Eraſmus. Deũ immortalem ſic ineptiret Auguſtinus? Vitam impoſtor ille ſtultiſſime ſimul & indoctiſſime deſcripſit, hic ſe ipſum ita refert ut propemodũ uincat balbutię. Neq; uero ſolã eloquentiã requiro, hominem deſidero mutauit perſonam noſter hiſtrio, ſed uocem ac geſtum mutare non potuit.

De miraculis diui Hieronymi a Cyrillo epõ conſcriptis quę appellat fabulamenta.

IN censura in epistolā Cyrilli Hierosolymitani Episcopi de miraculis diui Hieronymi. Erasmus. Idem & hic stilus, idē Pectus, eadem insania, semper sui similis est quocunq; titulo Personatus prodeat huius actor fabulæ. Quid si hic fabula ualuisset litteris & eloquentia quibus ludibriis orbē implesset uniuersum nunc ob insignem infantiā nulli pōt iponere nisi sit Morycho stultior, aut nisi quis ultro falli cupiat. Reiicienda sunt a Christianis hmōi fabulamenta. Quod si quid etiam tolerandū est ad exemplum pietatis confictum; artificem uolo non huiusmodi fabulam nulli rei nisi perdendis cha t s natum.

De fide ac religione Romanorum cum taxatione sacerdotum.

EX libro secūdo cōtra Iouinianū sup illo squallet capitoliū Erasmus. At nunc ambigūt Romani ubi nam fuerit illud admirandum capitoliū neq; desunt tamen qui gentilē illam gloriam adhuc somnient quasi parū habeat splendoris ipse Christus. Quāquam hmōi mali magna pars sacerdotibus acceptam ferri oportet qui sese non continēt in suo genere, & iisdem rebus magni uideri uolunt quibus olim ethnici principes, ac nō potius Apostolicis opib' quibus illi reges oēs ac monachas infinitis partibus & potēti gloria & op b' superarunt. Porro cū sua negligāt & affectēt aliena, nec in suo gn̄e magni sunt quia nō student, & in illo lōge uincunt adeo ut ne cōferendi quidē sint cū illis. Ita fit ut quidam semi christiani uetus illud & ethnicum desiderent imperium quod & huius pœniteat ut pote frigidi, & illud apostolicum quo mūdanę ditionis iacturā pensare poterant nec in his uideant in quibus solum hoc conueniebat florere.

De primatu apostoli Petri.

EX epistola ad Marcellā cōtra Montanū. super illo Si igr̄ Apostolus Petrus super quē dn̄s fundauit ecclesiā. Erasmus Hoc in pn̄tia detorquet ad cōmēdationē Petri, neq;.n. Petrus est fundamentū ecclesiæ cū Paulus dicat, fundamentū aliud nemo pōt ponere p̄ter id quod positū est quod est Christus Iesus. Nā quod in euangelio dictum est & sup hanc petram fundabo ecclesiā meā, ego saluo aliorū iudicio intelligo sup

Istam de me confessionē quam Petrus afflatus a patre pronūciauit. Tu es Christus filius dei uiui, per quam Petrus erat sol dus & nō arundo uulgariū opinionū uētis agitata. Nā quod hic Petro dixit dñs, Beda putat ad oēs Apostolos ptinere pręsertim cū idem postea mandans illis apostolicū munus Accipite spūm sanctum quorū remiseritis &c. omnibus ex ęquo mandet. Porro quod postea sit caput constitutū, id Hieronymus putat in remedium scismatis esse factum.

De mendacio.

EX epistola ad Pammachium & Oceanū quæ incipit. Schedulę quas misistis super illo ex Platonis sententia. Erasm' Porro quę scribit Augustinus de mendacio, quęq; tradūtur a nři tēporis Theologis, partim eiusmodi sūt ut etiā si maxime sint uera, tñ a communi sensu uehementer abhorreant.

De æqualitate Episcoporum.

IN antidoto epistolę ad Euagriū. Erasmus. Præterea æquare uidetur omnes Episcopos inter se pinde quasi oēs ex ęquo Apostolis successerint cum id soli tribuatur Romano Pontifici, nam ęquat Eugubień Episcopum cū Romano, neq; putat ullū Episcopum alio maiorem esse nisi quatenus superat humilitate. Deinde nō putat Episcopum quouis sacerdote prętantiorem esse nisi quod ius habeat ordinandi. Verū hęc olim fortasse uera, nunc magna ex parte cōmutata sunt.

Contra Episcopos.

EX epistola ād Paulinum quę uice prologi Biblię fertur antepolita super illo in tantū sacerdotis officium est interrogatum respondere de lege Erasmus. Ex his palam liquet proprium Episcopi munus esse docere populum non scoticas argutias sed Christum & arcanas scripturas. At is qui summi Pontificis nomen sibi uendicat, deberet in eo quod summum est munus esse summus. At nunc plęriq; summas Episcopi partes ad uilissimos relegant, ipsi quod est infimum sibi sumunt litium cognitiones & censuum rationes; & ne nihil omnino sacri populo uideantur dare, mota manu benedicunt.

De quinq; Apostoli uerbis.

EX, eadem epistola super illo Hucusq; Moyses hucusq; Pẽtateuchus quibus quinq; uerbis loqui se uelle Apostolus in epistola gloriatur. Erasmus. Hic Hieronymus nõnullam facit uim uerbis Paulinis, nam is in epistola prima ad Cor. capi. 14. sentit se malle paucula uerba loqui in ecclesia sic ut audientes ædificentur, q̃uã decẽ milia quę solus intelligat & nulli prosint ad ędificationem. Quanquam hodie sacerdotum uulgus magnifaciat sua uerba quæ nec ipsi qui sonant intelligunt.

De Susannę historia, & cantico trium puerorum.

EX pręfatione Hieronymi in Danielẽ sup illo qui apud hebręos nec Susannę habet historiã &c. Erasmus. Mirum q̃d Hieronymus ueru iugulat id nunc passim legitur & canitur in templis ceu res in primis sancta, tanto plus ualet consuetudo multitudinis imperitę quã hominis eruditi iudiciũ, imo nullo delectu legimus de Bel dracone quã Hieronymus nõ ueritus est appellare fabulam, nec additurus ni uerιtus fuisset ne bonã uoluminis partem detrũcasse uideret, sed apud quos tãdem? apud imperitos inquit ipse. Sic ubi cõmodũ est quid uis apud nos ualet Hieronymi autoritas, ubi non est cõmodum ne tantulum quidem; ac postea nos ut parum credulos damnant, cum nulli minus recte credant quam isti qui quid uis credunt.

De summo pontifice.

EX pręfatione Hieronymi in quattuor euangelia. Erasmus in fine scholiorum. Illud adnotandum quod Damasum summũ sacerdotem uocat, non summum pontificem.

Contra Episcopos.

EX epistola ad Fabiolam de ueste sacerdotali super illo quę omnia referuntur ad animi uitia. Erasmus. Neq; nunc quidem admittuntur ad sacerdotiũ qui insigni corporis uitio laborant nisi numerent Episcopo, & quod dolendum est multo maior habetur horum ratio quam animi uitiorum. Bibones, scortatores, aleatores, & qui hęc uitia uultu, cultu, incessu totoq; habitu pręseferunt, passim admittunt, ob claudicatiunculã miserandum magis quam malum reiiciunt. Neq; dãno quod reiiciunt, neq; .n. sine causa instituit Anastasius pon

tifex Romanus huius nominis primus ne claudi ęci muti-
li in clericorũ ordinem reciperent. Videbat.n.passim si quos
habebát libetos uitio corporis notabiles hos Christo obtru
dere, quos integros eos consecrare mũdo & principũ aulis,
proinde dignitati consulens clericorum Anastasius constitu
tionẽ opposuit. Sed multo magis dehonestat ordo clerico
rum uitę turpitudine quam corporis uitio, hic igitur erat ꝑ-
cipue uigilandum episcopis. Deniq; si reiiciendus est qui ui
cio corporis arcebat: nõ is admittẽdus est quisquis numerat
exactam pecunię summã quę uitiũ illius nõ tollit, sed auari-
ciam alit Episcoporum, sed qui uitium egregiis animi uirtu
tibus pensarit.

De bello contra Turcas.

EX epistola ad Heldibiam de undecim quęstionibus in pri
mæ quęstionis antidoto. Erasmus. In prima quęstione
dicit pręcipi Christianis ut inimicos etiam pascant & potu
subleuent, & inimicum exponit bifariam uel eum qui sit
alienus a nr̃a religione, uel eũ qui sit impiæ uitę. Et quomo
do nunc piũ habetur Turcas & alios nihil etiã de nobis male
meritos armis opprimere, spoliare, occidere? Atqui ad hęc
pontifices condonationibus admissorum inuitant & cęlum
promittũt cadentibus. Sed Hieronymus Pauli doctrinam se
cutus ad illa tempora respexit nõ ad hęc in quibus omnia fe
re diuersa sunt. Olim trucidabãtur Christiani, nunc trucidãt,
olim deiiciebantur possessione, nunc alios deiiciunt.

De bellis & cerimoniis.

EX epistola ad Algasiam in antidoto. Erasmus. In quęstio
ne sexta negat deum amare posse qui pecuniam amet, si-
gnificans pecuniam nullo modo diligendam esse. Vbi sunt
igitur Christiani quidam qui permittunt ut bellum & pu-
gnam pecunię causa suscipiamus? & si bonę sunt diuitię ut
putat Aristoteles cur quod bonum est non ament? Sed non
imputandum diuo Hieronymo si idem dicit quod palã in
euangelio dixit Christus. Item in quęstione decima scribit
Christianum non esse teneri cerimoniis & pceptis humanis
quod magis est iudęorum uelut in cibis ieiuniis ac similib⁹,
non sentit de cerimoniis quas pscribit ecclesia, quanquam

omnino conuenit eas quam paucissimas esse. Alioqui ex his tam etsi speciē habeant pietatis tamē miro quodā modo omnis uerę pietatis pestis nascitur. At nunc Christiani pluribus premunt cerimoniis quā Iudęi & pietas admodūfriget.

Sequūtur Erasmi Roterodami blasphemiæ & impietates ex uariis eiusdem opusculis excerptę.

De primatu Romani pontificis.

EX scholiis in epistolas Cypriani sup illa epistola ex libro quarto quę incipit Accepimus primas litteras tuas. Erasmus. Excutiendum cur in hac Cornelium Pontificem Romanū collegā suum appellet, neq; enim id facit semel ut casus uideri possit, sed iterum atq; iterum. Sic & Innocentiū Augustinus fratrem uocat.

De primatu apostoli Petri.

EX iisdem scholiis super illa epistola ex eodē libro quarto quæ incipit. Ego te frater. Super illo loquitur illic Petrus super quem ædificanda erat ecclesia. Erasmus. Ab hac sententia multum abhorret Augustinus qui nō uult hominem esse fundamentum ecclesię. Certe hoc loco & tamen non semel Cyprianus facit Petrum ecclesiæ fundamentum.

De paritate omnium Apostolorum.

EX iisdem scholiis super illa epistola ex eodē libro quarto quæ incipit Cum moneat dominus. Erasmus. Hic æquare uidetur autoritatem omnium Apostolorum cum ait. Hoc erāt utiq; cæteri Apostoli quod fuit Petrus pari consortio pręditi honoris & potestatis, sed exordium ab unitate proficiscitur, ut ecclesia una monstretur. Incertum autem an quod dicit ecclesiam ab uno profectam ad Christum referendum sit an ad Petrum, magis uidetur de Christo sensisse, cum alias Cornelium collegam suum appellet.

De libertate.

EX iisdem scholiis super epistola ad Iubaianū de hęreticis rebaptizandis super illo, Hęc tibi breuiter &c. Erasmus. Cū

uerfetur in re fidei tamē collegas epos suo relinquit arbitrio Et haud scio an inter hos fuerint suffraganei, nā Carthago metropolis est Aphricæ. Nūc prędicatorcul⁹ quilibet aut theologaster pręscribit mundo.

Blasphemat.

EX prologo in librū cui titulus est Enchiridion Christiani militis. Erasmus. Videbā Christianorū uulgus non affectibus modo uerūetiam opinionibus esse corruptū. Perpendebā eos qui pastores ac doctores se profitentur plerosq; ad suum cōpēdium Christi titulis abuti, ne quid interim cōmemorē de his quorū nutu ac renutu res humanæ sursū ... καὶ ... ad quorum uitia manifesta uix licet ingemiscere.

De indulgentiarū prędicatoribus.

EX eodem prologo. Erasmus. Tantū inualuerūt Philistęi p terra belligerātes pro cęlestibus terrena pro diuinis humana prædicātes hoc est nō ea quæ faciūt ad Christi gloriā, sed quę ad illorū questū, qui cōdonationes, qui cōpositiones similesq; cauponationes redimūt, idq; faciūt hoc periculosius quod suis cupiditatibus magnorū principum summi Pontificis atq; ipsius etiā Christi titulos pretexunt.

De monachis.

EX eodē prologo. Erasmus. Porro monachorū genus fere comitatur pręter alios morbos, superstitio, supercilium, hypochrisis, obtrectatio.

De bellis.

EX eodē prologo. Erasmus. Si quis a bellis que iam seculis aliquot ob res nihili plusq; ethnice gerim⁹ deterreat, notatur a sycophantis quasi sentiat cū iis qui negāt ullum bellū gerendū Christianis, nā hæreticos facimus autores huius sententięq quod Pontifex nescio quis bellū approbare uideatur.

De ciborum delectu.

EX eodem prologo. Erasmus. Non insector quod alii piscibus uictitant, alii leguminibus, aut herbis, alii ouis, sed admoneo uehementer errare eos qui iudaico animo ex his iustitiæ persuasionē induunt, ex huiusmodi nugis ab hominibus repertis se cæteris anteponunt, cum iisdem pro nullo flitio habeatur famam alienam mendaciis incessere.

De religione et intrantibus religionem.

EX eodē plogo. Erasmus. Iam uero non est quod metuas ne non propaget Essenorum genus in tanta ingeniorum & animorum uarietate qua fit ut nihil etiā sit usquam tam absurdum quod non expetat a multis. Et paulo post. Cęterum iis qui Pharisęorum exēplo suū agūt negocium obeuntes terras ac maria quo faciant unū proselytum, nusquā deerunt adolescentes rerum imperiti quos in nassam illectēt & quos captēt. Ingens ubiqȝ stultorum ac simplicium est numerus.

De oratione uocali.

EX Enchiridio Christiani militis. Erasmus. Tu fortasse cum oras hoc modo spectas quantum psalmorum pmurmuraris & multiloquium orandi uirtutem arbitraris, qod uitiū potissimum est eorū qui adhuc in littera sunt infantes, neqȝ ad spiritus maturitatem adoleuerunt.

De piis operibus.

EX eodem libro. Erasmus. Ne tu mihi illico charitatē esse dicas in templo frequentem esse, signis diuorum procūbere, cereolos accēdere, numeratas pculas iterare, nihil istis opus habet deus: charitatem autem uocat Paulus ędificare proximum &c.

De psalmorum recitatione.

EX eodem libro. Erasmus. Nōne cum obseruationes & ritus sacrorum cōmemorat tum multiplicatas orationes, tā quam digito notat eos qui religionem numero psalmorū aut precum metiuntur?

De intellectu scripturarum.

EX eodem libro. Erasmus. Quo magis admiror potestatis & domini ambitiosa uocabula ad ipsos usqȝ Pontifices sūmos & Episcopos inuecta fuisse, neqȝ pudere Theologos nō minus indocte quam ambitiose magistros nostros uulgo appellitari cū utrūqȝ Christus interdixerit suis ne uel dominos uel magistros uocari se sinerent, unum.n. esse tum magistrū tum dn̄m qui & caput omnium nostrū Christus Ihūs. Apostolus, pastor, epūs, officii sunt uocabula nō dominatus. Papa, Abbas charitatis cognomina sunt, non potestatis.

De monachatu quē iudaismum appellat.

EX eodem libro. Erasmus. Hęc etiã tametsi nõ dubitē quin affatim tibi suppeditatura sit lectio, tñ fraterna charitas nos est adhortata ut saltem hac exemplari scriptiuncula pro mea uirili sanctum tuũ propositum promouerem adiuuaremq́ idq́ eo feci maturius quod nonnihil metuerē ne in superstitiosum istud religiosorum genus incideres qui partim q̄stui seruientes suo, partim ingenti zelo sed nõ fm scientiam circumeunt mare & aridam, & sicubi nacti fuerint hominem a uitiis ad meliorem uitam iam resipiscentē, eum ilico improbissimis hortamentis, minaciis, blanditiis, in monachatũ conantur detrudere, perinde quasi extra cucullũ Christianism⁹ nõ sit. Deinde ubi scrupulis meris & inextricabilibus spinis pectus illius expleuerint, ad humanas quasdã traditiunculas astringunt, planeq́ in iudaismũ quēdã precipitant miserũ, ac trepidare docent non amare.

De cerimoniis.

EX expositione in psalmum Beatus uir. Erasmus. An non hoc faciunt sacerdotes quidam qui superstitiosam plebeculam cerimoniis inuoluunt ut his freti uelut nare ducantur nec unq̃ ad ueram Christi doctrinã adolescant semper infantes semper imbecilles in Christo?

De constitutionibus pontificum.

EX eadem expositiõe. Erasmus. Cęterũ ubi cõstitutiones huiusmodi praeter titulos nihil habent apostolicũ, sed totae pertinent ad priuatũ cõmodum uel parandum uel tuendum uel augendum, ubi nihil resipiunt preter mundanã quãdam prudentiam quã in ethnicis etiam tyrannis cernimus, ubi meris minis ac terriculis nõ spiritu lenitatis & mansuetudinis res agitur, quid aliud efficitur his sine fine multiplicandis quam ut pluribus laqueis irretiatur libertas christiana?

De psalmorum recitatione.

EX eadem expositione. Erasmus. Qui quotidie psalmos nõ intellectos remurmurant, non meditantur in lege domini sed aerem uerberant.

Contra Episcopos.

EX eadem enarratione. Erasmus. Episcopi nomē audio, fictũ audio. ornatũ episcopalem uideo, nimirum folia cõspico..

ad fructum accurro quid reperio longe aliud quam quod titulos & insignia promiserant, aleatorem reperio, scortatorē reperio, populi prędonem reperio, bellatorem & satrapam reperio.

Sapit Luterianum & Viclefianam impietatem.

EX ratione seu cōpendio ueræ Theologię. Erasm⁹. Cōsimiliter qd Petro dicitur tu es Petrus & super hāc petram ędificabo ecclesiam meam, & tibi dabo claues regni cælorū, ad uniuersum populi Christiani corpus pertinet. E diuerso cū Petro ter amorem professo dicit pasce agnos meos, Christus sūmi pastoris hoc est capitis uices sustinet, Petrus cuiusuis Episcopi typum gerit, cui non cōmittitur grex pro quo mortuus est Christus nisi uehementer amanti Christum, nec usq̃ spectāti nisi ad huius gloriā. Neq̧ uero dictum est rege aut subige oues, sed pasce.

De forma baptismi Apostolorū Xp̄o in terris cōuersante.

EX eodē libro. Erasm⁹. Fortasse ad hoc tēpus ptinet prima discipulorū prędicatio cū iubent exēplo Ioānis ad pœnitētiam prouocare, regni cælorū uiciniā denūciare, de Christo silere, & haud scio an baptismus quo tunc baptizabantur huiusmodi fuerit. Nam tum quoq̧ baptizabant Apostoli cum Christus ipse teste Ioanne neminē baptizaret, nec omnino proditum est canonicis litteris quenquam a Christo baptizatum fuisse.

De festis & confessione.

EX eodem libro. Erasmus. Complura tunc non obseruata quę nunc iubemur obseruare, quod genus sunt dies festi, & fortassis hæc qua nunc salubriter utimur secreta admissorum confessio.

De constitutionibus Pontificum.

EX eodem libro. Erasmus. Iidem dum legibus cauent de decimis prędialibus & personalibus extorquendis, de usu pallii redimendo, de annatis exigendis, de patrimonio Petri ut uocant armis uindicando, de subigendis bello Turcis deq̧ aliis innumeris: ut donemus eos tractare rem ad communē uitam necessariam aut certe utilem, nemo tamen dixerit eos uersari in eo quod propriū ē philosophię cęlestis. Atq̧ haud

ctio an summi Pontifices etiam si maxime uellent possint ita moderari leges suas quas ad communem hominum uitam edunt, ut per omnia Christi decretis respondeant. Christus ut purissimus ille fons omnis lucis & innocentiæ præcipit ea quæ cælum sapiant. Pontifices homines & hominibus infirmis atq; adeo uarie infirmis pro tpe præscribunt quod uideatur expedire. Proinde fieri non potest quin in hoium quoq; placitis insint quędam quæ sapiant humanos affectus, & in quibus innocentiam Christi desideres.

De confessione.

EX eodem libro. Erasmus. Vir pius admissorum confessionē ut a maioribus ortam & paulatim ad hanc formam redactam obseruat reuerenter, iudicans non esse dissentiendum priuata autoritate ab eo quod publicus Christianorum usus & procerum autoritas comprobauit. Hac obedientia non contenti quidam suum dogma adiungunt, hanc confessionem quoniam pars est sacramenti non ab Apostolis sed ab ipso Christo fuisse institutam, neq; enim ius ecclesiæ esse ut ullum sacramentum uel addat septem illis uel adimat, cum tamen uni homini ius tribuant uel totam ditionem purgatorii demoliendi si libeat. Mihi sane dogma hoc non admo dum uidetur necessarium ad pietatem. Quid enim ad hanc refert utrum ipse Christus instituerit aliquid an ecclesia Christi spiritu afflata, nisi forte timemus ne nobis quęstus pereat quem ex huiusmodi facimus rebus sanctissimis ad rem non sanctam abutentes. Quanquam hoc ipsum quod dico non aliter accipi uelim quam exemplum adductum do cendi gratia.

De Romnani Pontificis potestate.

EX eodē libro. Erasmus. Sunt enim qui corpus uniuersum ecclesię in unum contrahunt Romanum pontificem quē negāt errare posse quoties de moribus aut fide pronūciat, & huius unius sententię mundū uniuersum in diuersa opinione consentientem debere cedere, ni faciat scismaticū esse censen dum. Et tamen qui tantum potestatis tribuunt Romano pon tifici quantum nec ipse agnoscit: iidem minimū illi tribuūt si quid illorum uel quęstui uel ambitioni conetur obsistere

tum exẽpta est sacro sancta religio, tum illuminatus theologus prӕponderat uniuersali concilio, tum profertur ad synodum prouocatio. Nonne huiusmodi dogmatis ingens aperitur fenestra tyrannidi, si tanta potestas incidat in impium ac pestilentem hominem?

Luterizat.

EX eodem libro. Erasmus. Ad hęc sunt quędam de uotis, de decimis, de restitutionibus, de remissionibus & confessionibus scholasticorum immo monachorũ placita quibus grauiter illaqueantur animi simplicium, aut certe superstitiosorum ingenti malo populi, sed lucuiẽto cõmodo quorũdã quibus ut malis medicis tũ optime est cũ populo est pessime, hisce de rebus audimus quotidie querimonias piorum hominum ex animo bene cupientiũ gregi christiano. Nõ est meũ aut mei similium conuellere quod usu publico receptum est, optare tamen fas est ut diuinus ille spiritus afflet mentes pontificum ac principum sic ista perpendere, ut plus uerę pietatis adiungatur populo christiano, minusq; sit superstitionis, ac minus etiã tyrannidis permittatur iis quorũ felicitas publicis malis alitur. Quanq̃ hęc quoq; dũtaxat exẽpli uice producta uelim, siquidẽ in præsentia docere est animus non irritare.

De symbolo Apostolorum.

EX eodem libro. Erasmus. Proximum his locum tenẽt quędam nobis ceu p manus tradita, uel ab ipsis Apostolis ad nos usq; profecta uel ab iis certe qui uicini fuerunt tẽporibus Apostolorum, quorum in numero cum primis pono symbolum in concilio Niceno editum quod uulgo dicitur Apostolorum opinor ob id quod prę se ferat sermonis apostolici tum grauitatem tum sobrietatem, tum etiam breuitatem.

De cerimoniis.

EX eodem libro. Erasmus. Proinde Matthęi capite. 25. declarans & ob oculos ponens quibus factis debeatur cęlũ uide quid cõmemorat, num uestem sordidam, num ieiunia, num ciborum delectum, num psalmorum uim demurmuratã, nũ eruditionem, num miracula, nihil horũ. Quid igitur? Pauistis inquit esurientem, potum dedistis sitienti, excepistis hospitẽ, nudum texistis, ęgrotũ inuisistis carcere inclusum subleuastis

alloquio, nihil autem aliud sunt hęc quam officia charitatis. Euolue testamentum omne nouum nihil usquã reperies praeceptum quod ad cerimonias pertinet. Ubi de cibis, aut ueste uerbum ullum? Ubi de inedia aut similibus ulla mentio? Solam charitatem uocat pręceptum, e cerimoniis oriuntur dissidia, e charitate pax.

De constitutionibus ecclesię.

EX eodem libro. Erasmus. Quid igitur dicent homunculi obscuri qui ob interdictum esum carnium aut his frigidiores cõstitutiunculas postulãt, ut totus homo ueniat in capitis periculum?

De eodem.

EX eodem libro. Erasmus. Christus clamat non hominem ob sabbatum esse conditum, sed sabbatum ob hominem esse reptum, & tu uis tuas leges tantum ualere, ut citius pereũdum sit homini christiano quã ab iis latũ unguẽ discedat.

De ciborum delectu.

EX eodem libro. Erasmus. Christus clamat, non quod intrat in os polluit hominem, & tu exigis a Christiano ut ingẽti ualetudinis dispendio uescatur piscibus? Immo pręte nõ ducis pro Christiano qui corporis habitu compulsus quocunq; die quocũq; cibo uescens gratias agit deo.

De religiosorum uarietate.

EX eodem libro Erasmus. Tot sunt discrimina religionẽ profitẽtium & certatim singuli religionis laudẽ sibi uendicãt, perinde quasi solos istos agnoscat deus, populum ignoret.

De prędicatoribus indulgentiarum.

EX eodem libro. Erasmus. Vidimus & nostra ętate tumultũ non uulgarem inter Christianos, quẽ comperi nõ ab aliis excitatum, quam quorum quęstui uidebatur offectura purior Christi doctrina, citius omnia subuersuros dixisses quam futurum ut ab intestinis semel gustatis temperarent adeo mordicus tenent luctum quod ex remissionibus impudenter praedicatis, quod ex compositionibus, quod ex dispensationibus quod ex fumo pontificii nominis quem uenditant, quod ex applicationibus meritorum, quod ex conscientiis male illaqatis, quod ex falsa religionis opiniõe, quod ex errore mulier-

calata n & indoctę plebeculæ colligitur. Multis ambitio fuit in consilio ut hanc excitarēt tragœdiam qui tantum suæ gloriç tribuūt, ut malint ab oleri Christi doctrinam, quam ipsos uideri quicquam nescisse. Plęrosq; duplex habebat morbus; quęstus, & ambitio.

De monachis.

EX eodem libro. Erasmus. Obsecro te lector an nō tibi uidetur digito demonstrare quosdam ex istorū ordinibus qui ipsis mundi uisceribus immixti monachos se uocant, & regū luxum affectantes mendicitatem prętexunt. Atq; utinam tam essent pauci ut horum inuidia leuiter grauaret bonos, nunc adeo multi sunt ut boni qui sunt malorum turba pariter & tyrannide obruantur.

De cerimoniis.

EX eodem libro. Erasmus. Quid igitur inquit aliquis, damnas cerimonias? Absit. Laudo ritus quib9 & olim & hodie chorus ecclesiasticus peragit sua mysteria, repręsentāt aliquid & addunt maiestatem cultui diuino, quāquam in his quoq; modus esse debet. Non probo uero quod humanis cōstitutionibus tota pene Christianorum uita cerimoniis oneratur, qđ his nimium tribuitur, pietati minimum, quod his freti simplices studiū uerę religionis negligunt, quod ob has nugas magnis tragœdiis scinditur tranquillitas christiani corporis.

De excoriatione beati Bartholomię.

EX eodem libro. Erasmus. Quidam impudenter scripturam diuinam trahunt ad sensum alienissimum, uelut is qui qđ dictum est de tentoriis hostium apud Abachuc turbabuntur pelles terrę Madian, detorsit ad Bartholomæū excoriatū quod habet historia licet ea fide careat.

De approbatione recognitionis Hiero. in nouū testamētum, & an Damasus fuerit summus orbis pontifex.

EX epistola qua diluere nititur obiecta sibi a quodam theologo quem non nominat super translatione sua noui testamenti. Erasmus. Constat igitur nouum testamētum iussu Damasi recognitum, at non constat ab eo probatam Hieronymi recognitionē, neq; enim probari potest qđ non cognouris prę sertim cum iste putet reiiciendum quicquid publicis ie

ftrumentis non fuerit autorizatum, ut & ego flosculis illius abutar. Quanquam hoc negocii non iniungit Damasus tanquã summus orbis pontifex quod an fuerit in medio relinquo, certe nomen hoc nondum illis temporibus erat auditum quantum ex ueterum omnium scriptis licet colligere, sed iniungit tanquã Romanus pontifex Hieronymo hactenus Romano quod illic & baptizatus sit & presbyteri consecutus honorẽ.

De autoritate sedis Apostolicæ.

EX eadem epistola. Erasmus. Ad hæc ubi locũ habebit hæc Augustini regula si solum hoc recipiendũ est ab omnibus ecclesiis, quod una Romana recipit ecclesia? Non qđ insecter Augustinum, sed quod ex his appareat illum Romanę sedis autoritatem non agnouisse quam illi nunc tribuimus pręsertim cum idem scribens Innocentio fratrem illum appellet, nec ullum indiciũ prębeat insignis illius eminentię, sed agat ueluti cum collega.

Contumelia in diuum Hieronymum.

EX epistola ad Dorpium Theologũ. Erasmus. Ipse Hieronymus uir tam pius & grauis aliquoties nõ sibi tẽperat quin in Vigilantium excandescat acrius, in Iouinianũ insultet imoderatius, in Ruffinũ amarulentius inuehatur.

Causa Morię scribendę.

EX eadem epistola. Erasmus. Videbã quam esset mortaliũ uulgus stultissimis opinionibus corruptũ, idq; in singulis uitę institutis, & remedii uotũ uerius erat quam spes. Proinde uidebar mihi reperisse rationem ut delicatis animis hac arte tanq̃ obreperem, & cum uoluptate quoq; mederer.

De theologico studio nostri temporis.

EX eadem epistola. Erasmus. At hoc ut omittam barbati factitiiq; sermonis sordes & portenta, ut omittã omniũ bonarum litterarũ inscitiã, ut imperitiã linguarũ, sic Aristotele sic humanis inuentiunculis sic prophanis etiã legibus est cõtaminatum, ut haud sciã an purũ illũ ac sincerum Christũ sapiat.

De monachis.

EX libro cui titulus est Sileni Alcibiadis. Erasmus. Sunt atq; utinam nõ tam passim obuii sint quos si quis e barbę filua, pallore, cucullo, cingulo, supercilio, uultusq; truculentia

uellt æstimare, Serapiones ac Paulos esse ducat, sin explices, meros inuenies balatrones, planeq; quod aiũt ἄνθρακας τὸν θησαυρόν.

De diuis Christophoro & Georgio.

EX eodem libro. Erasmus. Blasphemiam uocat si quis parũ reuerenter de Christophoro loquatur aut Georgio, nec omnes omnium fabulas æquet euangelio.

De bellis.

EX libro de querela pacis. Erasmus. Petrũ adhuc semiiudæum qui in pñti capitis discrimine dñm ac præceptorẽ tueri parabat, obiurgat ipse qui defendebatur, gladiũq; iubet recondere, & Christianis ob leuissimas causas nunquam non expromptus districtusq; est gladius idq; in Christianos?

De bello.

EX eodem libro. Erasmus. Immo ne sacerdotes quidẽ ipsos pudet quos olim deus neq; in sanguinaria illa & inclemẽti lege Moysi uoluit ullo sanguine pollui, nõ pudet Theologos Christianæ uitæ magistros, non pudet absolutæ religionis professores, non pudet Episcopos, non pudet Cardinales & Christi uicarios, eius rei autores ac faces esse quam Christus tantopere detestatus est?

De miraculis, uisionibibus, & inferis.

EX libro cui titulus est. Morias encomium, idest laus stultitiæ. Erasmus. Cæterum illud hominum genus haud dubie totum est nostræ farinæ qui miraculis ac prodigiosis gaudẽt men laciis uel audiendis uel narrandis, nec ulla satietas talium fabulatũ cũ portentosa quædã de spectris, de lemurib⁹, de laruis, de inferis, de id genus milibus miraculorum cõmemorantur. Quæ quo longius absunt a uero, hoc & creduntur lubentius & iucundiore pruritu titillant aures. Atq; hæc quidẽ non modo ad leuandum horarum tædium mire conducunt, uerum etiam ad quæstum pertinent præcipue sacrificis & concionatoribus.

De diuis Christophoro, & Georgio, & Hyppolito.

EX eode; libro. Erasmus. His rursus ad fines sunt ii qui sibi stultam quidem sed tamen iucundã persuasionẽ induerũt futurum si ligneum aut pictu; aliquem Polyphemũ Christo-

phorum aspexerint; eo die non sint perituri. Et paulopost Iam uero Georgium etiã Herculẽ inuenerunt quemadmodum & Hyppolitum alterum, huius equum phaleris ac bullis religiosissime adornatũ tantum non adorant ac subinde nouo quopiam munusculo demerentur, per huius ęream galeã deierare plane regium habetur.

De indulgentiis.

EX eodem libro. Erasmus. Nam quid dicam de iis qui sibi fictis scelerum condonationibus suauissime blandiũtur, ac purgatorii spacia ueluti clepsydris metiuntur secula, annos, menses, dies, horas, tanquam e tabula mathematica citra ullum errorem dimetientes. In commento autem super hoc loco Listrius sic ait, nisi forte ut plęriq; putant Erasmus latet in Listrio. In summa non erat nostrum de potestate Pontificis disputare, hoc unum scio certius esse quod Christus in euangelio promisit de remittendis peccatis, quã quod pollicentur homines, pręsertim cum hęc tota res recens sit & nuper inuenta.

De deuotione in singulos sanctos.

EX eodem libro. Erasmus. Quid iam non ne eodem fere pertinet cum singulę regiones suum aliquem peculiarem uindicant diuum, cum in singulos singula quędam partiuntur, singulis suos quosdam culturæ ritus attribuuntur hic in dentium cruciatu succurrat, ille parturientibus dexter adsit, alius rem furto ablatam restituat. Hic in naufragio prosper affulgeat, ille gregem tueatur, atq; item de cęteris, nam omnia pcensere longissimum fuerit. Sunt qui singuli pluribus in reb9 ualeãt pręcipue deipara uirgo cui uulgus hominum plus prope tribuit quam filio.

Blasphemat.

EX eodem libro. Erasmus. Sed quid ego hoc superstitionũ pelagus ingredior, non mihi si lingue centum sint, oraq; cẽtum, ferrea uox, omnis fatuorum euoluere formas, omnia stultitię percurrere nomina possim] usq; adeo omnis omniũ Christianorum uita istiusmodi delirationibus undiq; scatet, quas ipsas tñ sacrifici non grauatim & admittunt & alunt, non ignari quantum hinc lucelli soleat accrescere.]

De cereorum interdiu accensione.

EX eodem libro. Erasmus. Quãta turba eorum qui deiparæ uirgini cereolũ affigunt, idq; in meridie cũ nihil est opus.

De peregrinatione.

EX eodẽ libro. Erasmus. Est qui Hierosolymam, Romam, aut diuum Iacobum adeat ubi nihil est illi negocii domi relictis cum uxore liberis.

De imaginibus.

EX eodem libro Erasmus. Verum haud apparet eis tũ fuisse reuelatũ una eademq; ad oratione adorandã imagunculã carbone deliniatã in pariete & Christum ipsum si modo duobus sit porrectis digitis, intonsa coma, & in umbone qui adhæret occipitio tris habeat notas.

De inferis.

EX eodem libro. Erasmus. Verũ an non felicissimi dum hæc agunt? Præterea dum inferorũ res omnis sic ex amussim depingũt, tanq̃ in ea republica cõpluris annos sint uersati.]

De monachis quorum uitam mores & instituta in maximũ ecclesiæ opprobriũ nõ secus ac ethnicus quispiam miris modis deridet.

EX eodẽ libro. Erasm⁹. Ad hoꝝ felicitatẽ ꝓxĩe accedũt ii q̃ se uulgo religiosos ac mõachos appellãt utroq; falsissimo cognomine, cũ & bona pars istoꝝ lõgissime absit a religiõe, & nulli magis oibus locis sint obuii, iis nõ uideo quid possit eẽ miserius nisi ego multis modis succurrerẽ. Etenim cũ hoc hoĩm genus oẽs sic execrenť ut fortuitũ etiã occursum ominosum esse ꝑsuasum sit, tñ ipsi sibi magnifice blandiunť. Primũ summã existimãt pietatẽ si usq; adeo nihil attigerint litteraꝝ ut ne legere quidẽ possit. Deinde cũ psalmos suos numeratos quidẽ illos at nõ itellectos a sininis uocib⁹ i tẽplis deru dũt tũ uero se putãt diuoꝝ aures multa uoluptate demulcere Et sũt ex iis nõ nulli q sordes ac mẽdicitatẽ magno uẽdũt ꝓq; forib⁹ magno mugitu panẽ efflagitãt, ĩmo i nullis diuersoriis uehiculis, nauib⁹, nõ obturbãt, nõ mediocri ꝑfecto reliquoꝝ mẽdicãtiũ iactura, atq; ad eũ modũ hoies suauissimi sordib⁹, inscitia, rusticitate ĩpudẽtia, Apostolos ut aiũt nobis referũt. Quid aũt iucũdius quam quod omnia faciũt ex præscripto.

quasi mathematicis utentes rationibus quas ꝑterire piaculū sit. Quot nodos habeat calce⁹, quo color singula uestis, quot discriminibus uariegandа, qua materia, quotꝗ culmis latū cingulū, qua specie & quot modioꝝ capax cucullus, quot digitis latū capillitium, quot dormiēdum horas. Atꝗ hæc quidem ęqualitas in tanta corpoꝝ & ingeniorum uarietate quā sit inęqualis quis non perspicit? Et tñ his nugis nō alios mō præ se nauci faciunt, uerū inuicem alii alios cōtemnunt, atꝗ homines apostolicā charitatem professi, ob aliter cinctā uestem, ob colorem paulo fusciorē omnia miris tragœdiis miscent. Ex his uideas quosdā adeo rigide religiosos ut summa ueste non nisi cilicina utantur, intima milesia, alios contra ꝙ superne linei sint, intime lanei. Rursum alios qui pecunię cōtactū ceu aconitum horreant, nec a uino interim nec a mulierum contactu temperantes. Deniꝗ miꝛū omnibus studium nequid in ratione uitę conueniat, nec illud studiū est ut Christo similes sint sed ut inter se dissimiles. Porro magna felicitatis pars est in cognomentis dum hi Funigeros appellari se gaudēt, & iter hos alii Coletas, alii Minores, alii Minimos, alii Bullistas. Rursum hi Benedictinos, illi Bernardinos. Hi Brigidenses, illi Augustinenses. Hi Guilhelmitas, illi Iacobitas, quasi uero parū sit dici Christianos. Horū magna pars in tantū suis nititur cerimoniis & hominū traditiunculis ut putent unū cęlum parū dignum esse tantis meritis præmium, haud cogitātes futurū ut Christus cōtēptis his oib⁹ suū illud sit exacturus pręceptū nēpe charitatis. Alius ostētabit aqualiculū omnium piscium genere distentum. Alius psalmoꝛū cētum effundet modios. Alius ieiuniorum myriadas annumerabit & toties unico prādio pene disruptam imputabit aluū. Alius tātum cerimoniarum aceruum proferet quantum uix septem onerariis nauibus uehi possit. Alius gloriabitur sexaginta annos nūquam attactā pecuniam nisi digitis duplici chirotheca munitis. Alius cucullam ingeret adeo sordidam & crassam, ut nullus nauta suo dignetur corpore. Cōmemorabit alius se plusquam undecim lustris spongię uitam egisse semper eidem affixum loco. Alius raucam assiduo cantu uo

rem adducet. Alius lethargum solitudine contractum. Alius linguam iugi silentio torpentem. At Christus interpellatis alioqui nunquam finiendis gloriis unde nã hoc inquiet nouum iudæorum genus? Vnicã ego legem uere meam agnosco de qua sola nihil audio. Et olim palam nulloq; parabolarum utens inuolucro paternam hæreditatem pollicitus sum non cucullis preculis aut in ediis sed charitatis officiis. Nec eos agnosco qui sua facta nimis agnoscũt. Isti qui me quoq; sanctiores uideri uolunt, Abraxasiorũ cœlos si libet occupẽt, aut ab his sibi nouum extrui cœlum iubeant quorum traditiũculas meis præceptis ante posuerunt. Cum hæc audient & ui debũt nautas & aurigas sibi præferri, quibus putatis uultibus sese mutuo contuebuntur? Sed interim spe sua felices sunt nõ absq; meo beneficio. Atq; hos quidem quanquam a republica semotos nemo tamen audet contemnere præcipue mendicantes propterea quod omnia omnium arcana teneant ex cõfessionibus quas uocant. Quæ tamen prodere nefas habent nisi si quando poti fabulis amœnioribus delectare se uolunt, sed coniecturis modo rẽ indicant tacitis interim nominibus Quod siquis hos crabrones irritarit tum in popularibus concionibus probe ulciscuntur sese & obliquis dictis hostem notant adeo recte, ut nemo non intelligat nisi qui nihil intelligit, nec prius oblatrandi finem faciunt quam in os offam obieceris. Et reliqua quæ sequũtur i quibus p plures uersus nihil aliud agit nisi modũ concionãdi religiosorũ satyrice imo impie quidẽ quantum ingenio & eloquentia ualet insectari.

De summis pontificibus & curia Romana.

EX eodem libro. Erasmus. Quantum his abstulerit cõmoditatum si semel inceßiuerit sapientia? Sapientia dixi, immo uel mica salis illius cuius meminit Christus. Tantum opum, tantum honorum, tantum ditionis, tantum uictoriarum, tot officia, tot dispensationes, tot uectigalia, tot indulgentias, tãtum equorum, mulorum, satellitum, tãtum uoluptatum. Videtis quantas nundinas quantam messem, quantum bonorũ pelagus sim complexa? Et paulopost. Neq; uero negligendũ illud futurum ut tot scriptores, tot notarii, tot aduocati, tot promotores, tot secretarii, tot mulo tribę, tot equisones, tot

mensarii, tot lenones, pene mollius quidam addideram sed uereor ne durius sit auribus, insumma tam ingens hominū turba quę Romanam sedem onerat, lapsa sum, honorat sentiebam ad famem adigētur. In humanum quidem hoc & ab hominandū facinus & multo magis detestandum ipsos etiā summos ecclesiæ principes ac uera mundi lumina ad peram & baculum reuocari. At nunc fere si quid laboris est, id Petro & Paulo relinquunt quibus abunde satis est ocii. Porro siquid splendoris aut uoluptatis, id sibi sumunt. Atq; ita fit mea quidem opera ut nullum pene hominum genus uiuat mollius minusq; sollicitum, ut qui abunde Christo satisfactū existimēt si mystico ac pene scenico ornatu, cerimoniis beatitudinum, reuerentiarum, sanctitatum titulis & benedictionibus ac maledictionibus episcopos agant. Priscum & obsoletum nec horum omnino temporum miracula edere, docere populum laboriosum, sacras interpretari litteras scholasticum, orare ociosum, lachrymas fundere miserum ac muliebre, egere sordidum, uinci turpe parūq; dignum eo qui uix reges etiam summos ad pedum beatorum admittit oscula. denicq; mori inamabile, tolli in crucem infame. Restant sola hęc arma ac benedictiones dulces quarum meminit Paulus atq; harū quidē sunt sane quā benigni, interdictiones, suspēsiones, aggrauatiōes, redaggrauationes, anathematizatiōes, ultrices'picturę ac fulmē illud terrificū quo solo nutu mortalium animas uel ultra tartara mittūt. Quod ipsum tñ sanctissimi in Christo patres & Christi uicarii in nullos torquent acrius quā in eos qui instigante diabolo patrimoniū Petri minuere atq; arrodere conantur. Cuius cū hęc uox sit in euāgelio. Reliquimus omnia, & secuti sumus te, tñ huius patrimonium appellāt agros, oppida, uectigalia, portitoria, ditiones. Et reliqua quæ sequuntur nō minus impia quam ea quę hactenus relata sunt, quę omnia ex libro illo ore diaboli dictato cum aliis per multis blasphemiis i omnē Christianorū gradū & ordinem cōtumeliosissime prolatis lector quilibet per se potest intelligere.

FINIS.

Errata quæ correctoris oculos in hoc
libello suffugerunt.

A.pag.4.fa.2.uersu.2. sacramenuū, lege sacramentum.
Itē.B.pag.3.fa.1.uer. antepenultimo alioqui qu, lege alioqui
qui.& pag.4.fa.2.uer.penul.o endimus, lege offendimus.&
uer.sequenti p onunciauit, lege pronunciauit.
Itē.C.pag.1.fa.1.uer.ult.cū initio.fa.sequētis q hęc nō ad bo
na & mala opera, lege qui hęc non ad mala & bona opera.
Item. D.pag..2.fa.2.uer.1.dicant lege ducant.& uer. ult. acit
mention em, lege facit mentionem,& pag.4.fa.2.uer.5.a fine
xorta est lege exorta est.
Item.E.pag.2.fa.1.uer.2.erat soldus, lege erat solidus. & fa.2.
uer.3.in epistola gloriatur.lege in ecclesia gloriatur.
Item.F.pag.3.fa.2.uer.24.Battholomię, lege Battholomęi.

Impressum Romæ per Antonium Bladum
de Asula. Anno domini.M.D.XXII.

